

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

**Nezaměstnanost v zemích bývalého Sovětského svazu –
Ruská federace a Ukrajina**

Artem Ivaniuk

© 2022 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Artem Ivaniuk

Ekonomika a management
Provoz a ekonomika

Název práce

Nezaměstnanost v zemích bývalého Sovětského svazu – Ruská federace a Ukrajina

Název anglicky

Unemployment in the countries of the former Soviet Union – the Russian Federation and Ukraine

---

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je analyzovat nezaměstnanost ve vybraných státech bývalého Sovětského svazu: Ruská federace a Ukrajina. Dílčím cílem je identifikovat hlavní problémy na trhu práce a faktory ovlivňující nezaměstnanost ve vybraných zemích.

Metodika

Bakalářská práce bude rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce bude zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury českých a zahraničních autorů; čerpány budou rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů. V praktické části práce bude provedena analýza základních makroekonomických ukazatelů souvisejících s nezaměstnaností ve vybraných ekonomikách. Pro analýzu shromážděných údajů bude využita statistická analýza dat. Aktuální data budou čerpána ze statistických úřadů vybraných zemí. V práci bude použita zejména metoda deskripce a komparativní analýzy.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

Ruská federace, Ukrajina, nezaměstnanost, míra nezaměstnanosti, trh práce, pracovní síla, vývoj nezaměstnanosti, druhy nezaměstnanosti, příčiny a důsledky nezaměstnanosti.

Doporučené zdroje informací

BRČÁK, J. SEKERKA, B. STARÁ, D. Makroekonomie – teorie a praxe. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.

JÍROVÁ, H. Trh práce a politika zaměstnanosti. Praha: Vysoká škola ekonomická, Národohospodářská fakulta, 1999. ISBN 80-7079-635-9.

PAVELKA, T. Makroekonomie – základní kurz. 3. Vydání. Slaný: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-58-4.

SIROVÁTKA, T. MAREŠ, P. Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2003. ISBN 80-210-3048-8.

TULEJA, P. Analýza pro ekonomy. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1801-6.

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 4. 3. 2022

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 4. 3. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 04. 03. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Nezaměstnanost v zemích bývalého Sovětského svazu – Ruska federace a Ukrajina" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. března 2022

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu této bakalářské práce panu Mgr. Elizbaru Rodonaiaovi Ph.D., za odborné rady, které mi poskytl v průběhu zpracování dané problematiky a také za vstřícnost při konzultacích.

Nezaměstnanost v zemích bývalého Sovětského svazu – Ruska federace a Ukrajina

Abstrakt

Tato bakalářská práce je věnovaná analýze nezaměstnanosti v Ruské federaci a na Ukrajině. Na základě provedené analýzy v období 2010-2021 byly stanoveny hlavní problémy, které existují na trhu práce vybraných zemí a faktory, které mají vliv na vývoj nezaměstnanosti. Pochopení příčin vzniku nezaměstnanosti může následně pomoci při zavedení nástrojů politiky nezaměstnanosti a její efektivnější realizaci. Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. V teoretické části jsou uvedeny základní pojmy, které souvisí s nezaměstnaností jako například: trh práce, poptávka a nabídka práce, typy nezaměstnaností a její důsledky. V praktické části je sledován vývoj ekonomiky a zahraničního obchodu mezi těmito zeměmi pomocí hlavních ekonomických ukazatelů: HDP, inflace, pak následuje komparativní analýza nezaměstnanosti, která zahrnuje počet nezaměstnaných osob, rozdělení podle pohlaví a regionálního rozložení a vývoj míry nezaměstnanosti v jednotlivých oblastech vybraných zemí.

Analýza je provedena na základě statistických údajů daných zemí (Ukrstat a Rosstat) a také pomocí údajů Světové banky. Nezaměstnanost v obou státech během sledovaného období (2010-2021) měla kolísavý charakter. Ukrajina má větší míru nezaměstnanosti než Ruska federace, ale míra nezaměstnanosti mládeže je na Ukrajině o něco menší než v Rusku, v průměru 14,8 % oproti 16,3 %. Na Ukrajině také můžeme sledovat větší míru nezaměstnanosti ve městech, v Ruské federaci je to naopak, nezaměstnanost na venkově je mnohem větší než ve městech. Během zpracování této bakalářské práce se taky ukázalo že na trhu práce daných zemí existuje výrazná disproporce v postavení žen a mužů.

Klíčová slova: Ruska federace, Ukrajina, nezaměstnanost, míra nezaměstnanosti, trh práce, pracovní síla, vývoj nezaměstnanosti, druhy nezaměstnanosti, příčiny a důsledky nezaměstnanosti.

Unemployment in the countries of the former Soviet Union – the Russian federation and Ukraine

Abstract

This bachelor thesis is devoted to the analysis of unemployment in the Russian Federation and Ukraine. Based on the analysis performed in the period 2010-2021, the main problems that exist in the labour market of selected countries and the factors that affect the development of unemployment were determined. Understanding the causes of unemployment can subsequently help to implement the tools of unemployment policy more effectively. The work is divided into two parts - theoretical and practical. The theoretical part presents the basic concepts related to unemployment, such as: labour market, labour demand and supply, types of unemployment and its consequences. The practical part monitors the development of the economy and foreign trade between these countries using the main economic indicators: GDP, inflation, followed by a comparative analysis of unemployment, which includes the number of unemployed, gender and regional distribution and the development of unemployment in individual areas of selected countries.

The analysis is based on country statistics (Ukrstat and Rosstat) as well as World Bank data. Unemployment in both countries during the period under review (2010-2021) was volatile. Ukraine has a higher unemployment rate than the Russian Federation, but the youth unemployment rate in Ukraine is slightly lower than in Russia, averaging 14.8% compared to 16.3%. In Ukraine, we can also observe a higher unemployment rate in cities, in the Russian Federation it is opposite, unemployment in rural areas is much higher than in cities. During the elaboration of this bachelor's thesis, it also turned out that there are significant disproportions in the position of women and men in the labour market of the given countries.

Keywords: Russian Federation, Ukraine, unemployment, unemployment rate, labour market, labour force, development of unemployment, types of unemployment, causes and consequences of unemployment.

Obsah

1 Úvod	11
2 Cíl práce a metodika.....	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika.....	13
3 Teoretická východiska.....	14
3.1 Trh práce	14
3.1.1 Vnější a vnitřní trh práce.....	15
3.1.2 Poptávka po práci	16
3.1.3 Nabídka práce.....	17
3.1.4 Rovnováha na trhu práce.....	18
3.2 Nezaměstnanost	20
3.2.1 Přirozená míra nezaměstnanosti	21
3.2.2 Struktura nezaměstnanosti.....	25
3.2.3 Typy nezaměstnanosti.....	26
3.2.4 Dobrovolná a nedobrovolná nezaměstnanost.....	28
3.2.5 Důsledky nezaměstnanosti	29
3.3 HDP.....	31
3.4 Inlace.....	32
3.5 Politika nezaměstnanosti	33
3.5.1 Aktivní politika zaměstnanosti	34
3.5.2 Pasivní politika zaměstnanosti	35
4 Vlastní práce	36
4.1 Charakteristika států.....	36
4.1.1 Charakteristika Ukrajiny	36
4.1.2 Charakteristika Ruské federace	40
4.1.3 Porovnání ekonomik Ukrajiny a Ruské federace	42
4.1.3.1 Zahraniční obchod Ruské federace a Ukrajiny	45
4.2 Vývoj nezaměstnanosti ve vybraných zemích a problémy na trhu práce	46
4.3 Struktura nezaměstnanosti ve vybraných zemích.....	52
4.3.1 Nezaměstnanost žen a mužů.....	52
4.3.2 Nezaměstnanost podle regionálního rozložení	54
4.3.3 Nezaměstnanost mládeže	60
4.3.4 Politika nezaměstnanosti ve vybraných zemích	63

5 Výsledky a diskuse	65
6 Závěr	67
7 Seznam použitých zdrojů	70

Seznam obrázků

Obrázek 1: Poptávka po práci	17
Obrázek 2: Nabídka práce	18
Obrázek 3: Rovnováha na trhu práce	19
Obrázek 4: Dynamický model trhu práce	22
Obrázek 5: Dobrovolná nezaměstnanost	28
Obrázek 6: Nedobrovolná nezaměstnanost	29

Seznam tabulek

Tabulka 1: Míra nezaměstnanosti a počet ekonomicky aktivního obyvatelstva Ukrajiny v období 2010–2020. (Od roku 2014 jsou všechny údaje uvedeny bez zohlednění Krymu a Donbasu.).....	47
Tabulka 2: Míra nezaměstnanosti a počet ekonomicky aktivního obyvatelstva Ruské federace v období 2010–2020.....	49
Tabulka 3: Míra nezaměstnanosti v jednotlivých regionech Ukrajiny.....	56
Tabulka 4: Míra nezaměstnanosti v jednotlivých regionech Ruské federace.....	59

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj HDP Ukrajiny 2000-2020 (mld. USD).....	38
Graf 2: Vývoj HDP Ruské federace 2000-2020 (mld. USD).....	41
Graf 3: HDP na obyvatele Ruské federace a Ukrajiny 2010-2020 (tis. USD).....	43
Graf 4: Míra inflace v Ruské federaci a na Ukrajině	44
Graf 5: Zahraniční obchod mezi Ukrajinou a Ruskou federací (mld. USD).....	45
Graf 6: Vývoj míry nezaměstnanosti na Ukrajině a v Ruské federaci (%).....	51
Graf 7: Nezaměstnanost žen a mužů na Ukrajině 2010-2020 (tis. osob.).....	52
Graf 8: Nezaměstnanost žen a mužů v Ruské federaci 2010-2020 (tis. osob.).....	53
Graf 9: Nezaměstnanost na Ukrajině ve městech a na venkově 2010-2020 (tis. osob.).....	54
Graf 10: Míra nezaměstnanosti v Ruské federaci ve městech a na venkově 2010-2020 (%).	58

Graf 11: Nezaměstnanost mládeže v Ruské federaci a na Ukrajině 2010-2020 (15 -29 let, %).....	61
Graf 12: Průměrná doba hledání práce mezi mládeží (měsíců).....	63

Seznam použitých zkratk

CPI – Index spotřebitelských cen

EU – Evropská unie

HDP – Hrubý domácí produkt

ILO – International labour organization

IMF – Mezinárodní měnový fond

MOP – Mezinárodní organizace práce

MRPL – Marginal revenue from product

MPPL – Marginal physical product

PPI – Index cen výrobců

ROSSTAT – Federální služba státní statistiky Ruské federace

SNS – Společenství nezávislých států

USD – United States dollar

UAH – Ukrainian hryvnia

UKRSTAT – Ukrajinská státní statistická služba

RUB – Russian ruble

1 Úvod

Nezaměstnanost je jednou z nejdůležitějších forem projevu makroekonomické nestability, protože má nejen čistě ekonomický, ale i sociální podtext. Problém nezaměstnanosti v té či oné míře zasáhl a nadále zasahuje téměř všechny vyspělé země a otázky možné regulace nezaměstnanosti zůstávají nejdůležitějšími otázkami makroekonomické politiky států. Ztráta zaměstnání pro většinu lidí znamená pokles životní úrovně a způsobuje vážné psychické trauma. Proto není divu, že problém nezaměstnanosti je často předmětem politických debat. Psychologové prokázali, že nezaměstnanost má negativní dopad na délku života, zdravotní stav, dlouhověkost a úmrtnost, závislost na alkoholu. Navíc, nezaměstnanost nejen snižují rodinné příjmy, ale ztrácí se i sebevědomí lidí, dochází k různým stupňům složitosti nemoci v důsledku nervozity a pocitu beznaděje do budoucna. Člověk prostě ztrácí orientaci a smysl dalšího boje o život. Prostě začíná existovat, ne žít. A to je nejhorší, protože se ztrácí identita jedince. Nezaměstnanost prohlubuje sociální napětí ve společnosti, přispívá k růstu kriminality, drogové závislosti, nemocí. Nezaměstnanost je předurčena různými faktory: vědecký a technologický pokrok způsobuje především snižování počtu manuálních pracovníků; strukturální změny v ekonomice způsobují pokles počtu lidí zaměstnaných v určitých odvětvích; zvýšení produktivity práce vede i k poklesu počtu zaměstnanců. V souvislosti s výskytem ekologických problémů jsou uzavřena i některá odvětví, která znečišťují životní prostředí. To vše jsou objektivní faktory, které se odehrávají ve všech zemích bez ohledu na jejich ekonomický systém. Studium problému nezaměstnanosti a hledání cest k jeho řešení je proto nejen důležité, ale nyní také velmi aktuální téma.

Volba těchto dvou zemí pro analýzu nezaměstnanosti není náhodná. Ukrajina a Ruská federace mají mnoho společného. Tyto státy měly primárně společný původ z Kyjevské Rusi, která měla dvě velká centra a dvě hlavní města: Kyjev a Novgorod, hlavní města jižní a severní Kyjevské Rusi. Kvůli svému společnému původu mají Rusové a Ukrajinci podobné jazyky a v minulých staletích, než se tyto jazyky začaly rozcházet, si byly ještě podobnější. Stará ukrajinština ze 17.–18. století se téměř neliší od staré ruštiny ze stejných století. Navíc Rusové a Ukrajinci vyznávali stejné náboženství – pravoslavné křesťanství. Podstatnou část své historie žili Rusové a Ukrajinci ve stejném státě a v sovětském období byli Rusové i Ukrajinci členy Sovětského svazu, v němž měly oba národy své republiky a mluvily vlastními jazyky. Po rozpadu Sovětského svazu a donedávna měly

tyto země úzké ekonomické vztahy, nicméně v posledních 8 letech jdou Rusové a Ukrajinci zcela opačným směrem, státy mají rozdílnou vnitřní a vnější politiku, proto zkoumání problematiky nezaměstnanosti v těchto dvou zemích, které mají společnou minulost, ale zcela odlišnou budoucnost je zcela aktuální téma.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem dané bakalářské práce je na základě dostupných aktuálních statistických dat provést analýzu nezaměstnanosti vybraných zemí bývalého sovětského svazu: Ruska federace a Ukrajina. Dalším cílem je stanovení hlavních problémů, které existují na trhu práce a zjištění faktorů, ovlivňujících nezaměstnanost v uvedených zemích.

2.2 Metodika

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce byla zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury českých a zahraničních autorů jako jsou Pavel Tuleja, Tomáš Pavelka, William Nordhaus a dalších. Seznam veškeré použité literatury byl uveden na konci práce. V teoretické části byly vysvětleny základní pojmy, které souvisí s nezaměstnaností jako jsou: Trh práce, poptávka po práci a nabídka práce, HDP, inflace, druhy a důsledky nezaměstnanosti, politika nezaměstnanosti. Čerpány byly rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů.

V praktické části práce byla provedena analýza základních makroekonomických ukazatelů souvisejících s nezaměstnaností ve vybraných ekonomikách – HDP, inflace, zahraniční obchod mezi uvedenými státy, míra nezaměstnanosti, počet nezaměstnaných osob, nezaměstnanost podle pohlaví a regionálního rozložení, nezaměstnanost mládeže. Pro zkoumání nezaměstnanosti bylo zvolené období 2010 – 2020 (nebo 2010 – 2021, pokud bude k dispozici data za rok 2021). Pro znázornění dat byly použité metody grafického zobrazení (obrázky, grafy, tabulky). Na základě vytvořených tabulek, obrázků a grafů se podařilo zjistit údaje které následně byly použité pro vyhodnocení ukazatelů souvisejících s nezaměstnaností. Pro analýzu shromážděných údajů je využita statistická analýza dat. Aktuální data spojená s nezaměstnaností byla čerpána ze statistických úřadů vybraných zemí (Rosstat, Rostrud, Minfin, Ukrstat) a také z dat Světové banky. V práci byla použita zejména metoda deskripce a komparativní analýzy.

3 Teoretická východiska

3.1 Trh práce

„Trh práce je místem, kde se střetává poptávka po práci ze strany potenciálních zaměstnavatelů s nabídkou práce, již představují jednotlivci ucházející se o zaměstnání, přičemž předmětem koupě a prodeje nejsou jednotlivé osoby, ale jejich pracovní síla.“ (Tuleja, 2007, s 147). Hlavní rozdíl mezi trhem práce a trhem ostatních zdrojů spočívá v tom, že jeho produkt – práce, je součástí lidského života, a proto je od něj neoddělitelná. Jinými slovy, produkt na tomto trhu není prezentován samostatně, ale živými lidmi.

Trh práce je sociální mechanismus, který reguluje výši mezd zaměstnanců a celkový objem najaté pracovní síly využívané v ekonomice a který je významně ovlivňován sociálními faktory, vládními zásahy a osobními kvalitami pracovníků. (Kornejchuk, 2019, s 12).

Trh práce je nedílnou součástí struktury tržní ekonomiky, která v ní funguje spolu s dalšími trhy: trh surovin, materiálů, spotřebního zboží a služeb, bydlení, cenných papírů atd. Obecně je trh práce chápán jako systém souvisejících sociálních vztahů s poptávkou a nabídkou pracovní síly, případně s jejím nákupem a prodejem. Cenou za práci je mzda. Na trhu práce je jedna strana prodávajícími, která je zastoupena osobami hledajícími vhodnou práci, a kupujícími kterou představují zaměstnavatelé, podnikatelé nebo jejich zástupce.

Trh práce se neustále mění. Vyskytující se na trhu práce procesy jsou neoddělitelně spojené s demografickou situací v zemi, dynamikou vývoje různých věkových a genderových skupin, porodností a úmrtností, počtem uzavřených manželství a rozvody, složení rodiny, průměrným počtem dětí v rodině a další ukazatele.

Trh práce plní hodně funkcí, mezi nejdůležitější patří:

- Zajišťování koordinaci zájmů zaměstnavatelů a zaměstnanců;
- Trh práce přispívá ke zvýšení efektivity zaměstnávání díky racionálnímu rozmisťování pracovníků podle odvětví ekonomiky;
- Spojuje školení a využití pracovní síly;
- Upravuje individuální příjmy zaměstnanců;
- Udržuje dynamickou rovnováhu mezi poptávkou a nabídkou práce;
- Stimuluje efektivní a racionální zaměstnanost;

- Přispívá k utváření optimální kvalifikační struktury personálu;
- Vytvořuje rezervy pracovníků pro zajištění kontinuity sociální reprodukce.

Odlišností trhu práce:

- Předmětem prodeje a koupě na tomto trhu je právo zaměstnavatelé využívat služeb práce po určitou dobu, nikoli právo vlastnit, protože pracovní sílu nelze oddělit od samotného pracovníka. Zaměstnavatel se stává vlastníkem výsledků práce, hodnotí je a platí za ně;
- Poptávka po práci je přímo závislá na poptávce po hmotných a nehmotných statcích, které daná práce produkuje;
- Smlouvy uzavřené na trhu práce nejsou jednorázovým aktem, ale začátkem dlouhého procesu, během kterého se odhalují pracovní a osobní kvality zaměstnance, zlepšují se pracovní zkušenosti, rozvíjejí se sociální a pracovní vztahy;
- Kvalita pracovních služeb (produktivita, intenzita atd.) je dána schopnostmi zaměstnance, jeho svobodnou vůlí, hodnotami, světonázorem atd.;
- Trh práce se vyznačuje vysokou mírou institucionalizace, která určuje přísnou regulaci vztahů mezi zaměstnavateli a zaměstnanci;
- Dohody mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem se vyznačují vysokou mírou individualizace, která je vysvětlena jak rozmanitostí odborných a osobních kvalit uchazečů, tak zvláštnostmi nabízených volných pracovních míst;
- Nabídka práce konkrétnímu zaměstnavateli je ovlivněna nejen cenou (výše mzdy), ale také kombinací různých nepeněžních faktorů, jako jsou pracovní podmínky, pracovní režim, kolektiv, bezpečnost na pracovišti, sociální záruky atd.

Trh práce je tedy soubor vztahů, které vznikají mezi zaměstnavateli, kteří určují poptávku po práci, a zaměstnanci, kteří představují nabídku práce.

3.1.1 Vnější a vnitřní trh práce

Politika zaměstnanosti, uplatňovaná v různých zemích určuje přítomnost dvou hlavních modelů trhu práce – vnějšího a vnitřního. Každý model trhu práce má své vlastní systémy pracovněprávních vztahů, systémy odborného vzdělávání, způsoby zvyšování odborné a kvalifikační úrovně, praxe, povyšování zaměstnanců a obsazování volných míst, zvláštnosti regulace personální politiky, organizací na základě kolektivních smluv. Vnější

trh práce zahrnuje geografickou a profesní mobilitu pracovní síly mezi organizacemi. V rámci takového trhu se podniky rekrutují zvenčí, vybírají připravené pracovníky, počítají s jejich zaškolením zvenku, nebo v jiných podnicích. Hlavní formou školení personálu je vyučování. Vnitřní trh práce je založen na profesním pohybu pracovníků v rámci určité firmy horizontálně nebo vertikálně. Zkušeností pracovníků, uzavřených vnitřním trhem práce jsou obtížnější k použití v jiných firmách, protože jsou specifické pro danou firmu. Navíc systém výrobních vztahů na tuzemském trhu práce je takový, že jak jistota zaměstnání, tak i finanční situace pracovníka (výše mzdy, výše sociálních dávek a dávek) závisí na délce odsloužení v tomto podniku, která brání zaměstnanci v přechodu do jiných organizací (Ermolajeva, 2015, s 22).

3.1.2 Poptávka po práci

Poptávka práce: „Množství práce, které je zaměstnavatel ochoten a schopen najmout při různých mzdových sazbách v daném časovém období, ceteris paribus.“ (Schiller 2004, s 277). Poptávka po práci představuje potřeby zaměstnavatelů najmout určitý počet pracovníků s potřebnou kvalifikací pro výrobu určitého zboží a služeb.

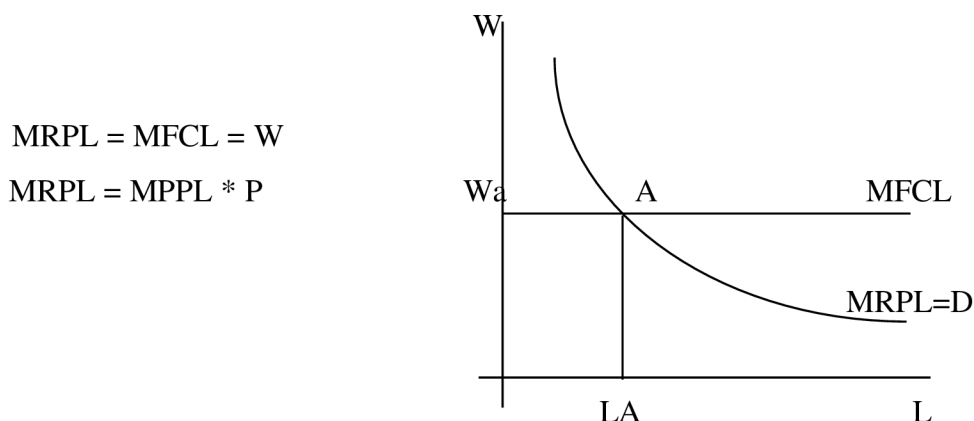
Faktory určující poptávku po práci:

- Mzda. Pokud jsou všechny ostatní věci stejné, vztah mezi objemem poptávky po pracovních službách a jejich cenou je inverzní.
- Poptávka po konečném produktu. Čím vyšší je poptávka po konečném produktu, tím vyšší je poptávka po práci.
- Úroveň kvalifikace zaměstnanců. Úroveň kvalifikace, za jinak stejných podmínek, předpokládá vyšší mezní produktivitu práce, což vede k substituci práce méně výnosnými výrobními faktory (Ermolajeva, 2015, s 24).

Příjmem z mezního produktu (MRPL – marginal revenue from product) rozumíme násobek fyzického produktu práce (MPPL – marginal physical product) a ceny produktu (P). Fyzický produkt práce představuje objem produkce vyrobený pracovníkem. Cena produktu představuje tržní cenu tohoto produktu. Na trhu dokonale konkurence se bude objem poptávky po práci zvyšovat, dokud se příjem z mezního produktu nebude rovnat nákladům, tzn. mzdě.

Obrázek 1: Poptávka po práci

Zdroj: Vlastní zpracování dle Kornejchuk, 2019.

Obrázek 1 znázorňuje vztah mezi výší mzdy W a výší poptávky po práci L . Každý bod na křivce D ukazuje, jaká bude výše poptávky po práci při určité úrovni mezd. Záporný sklon křivky ilustruje tendenci růstu poptávky po práci za nízké mzdy a tím i poklesu poptávky po práci za vysoké mzdy.

3.1.3 Nabídka práce

Nabídka práce: „Ochota a schopnost pracovat určité množství času při alternativních mzdových sazbách v daném časovém období, ceteris paribus.“ (Schiller 2004, s 277). Nabídka práce je tvořená nezaměstnanými osobami a uchazeči, kteří hledají své první zaměstnání nebo osobami, kteří nejsou spokojeni s podmínkami svého předchozího zaměstnání, a proto hledají nové místo, kde by mohli nabídnout svou práci. Nabídka práce závisí především na úrovni mzdy.

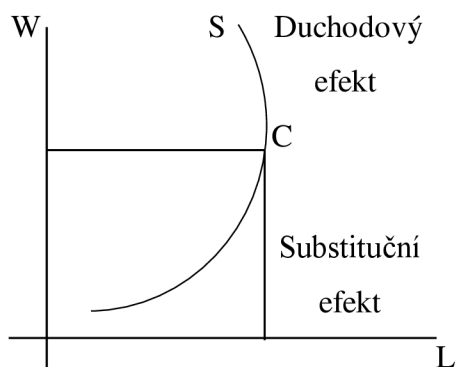
Pro trh práce je rostoucí sklon křivky nabídky spojen se substitučním a důchodovým efektem, které jsou spojeny se změnami úrovně mezd.

Substituční efekt spočívá v tom, že mzda představuje cenu volného času: její růst dělá volný čas pro člověka „levnějším“ a tlumí jeho zájem o volný čas. Naopak pokles mzdy zvyšuje „cenu“ volného času, roste s tím i zájem o snížení množství nabízené práce. (Jurečka a kol., 2018, s 261).

Důchodový efekt znamená, že rostoucí mzda podněcuje poptávku po různých statcích, včetně volného času. Při růstu důchodu se zvyšuje poptávka po volném času. Důchodový efekt proto vyvolává snížení nabízeného množství práce. (Jurečka a kol., 2018, s 261).

Zpočátku křivka nabídky práce má rostoucí tvar. S růstem mezd (W) roste i nabídka (L). Navíc s růstem mezd je každá odpracovaná hodina více ohodnocena zaměstnancem a hodinu volna je vnímaná jako ušlý zisk. Volný čas je proto nahrazen dobou pracovní. Substituční efekt na grafu se projevuje na křivce S až do bodu C . Mzda po dosažení svého možného maxima v bodě C vede ke snížení nabídky práce. To je způsobeno důchodovým efektem. S růstem mzdy a dosažením její určitého maxima, dosahuje zaměstnanec vysokého blahobytu. Začíná se více věnovat volnému času, protože příjem je nyní poměrně vysoký a není nutné věnovat veškerý čas pracovnímu procesu.

Obrázek 2: Nabídka práce

Zdroj: Vlastní zpracování dle Pavelka, 2007.

Na obrázku 2 je znázorněn graf nabídky práce. Rostoucí sklon křivky nabídky je důsledkem převahy substitučního efektu nad důchodovým efektem. Bod C na tomto obrázku charakterizuje úroveň výdělku, po dosažení které, se nabídka práce sníží.

3.1.4 Rovnováha na trhu práce

Stav plné zaměstnanosti obyvatelstva není pro trh práce typický. Koincidence nabídky a poptávky na trhu práce je spíše vzácný a krátkodobý stav (proto je nerovnováha považována za normu). Nevyužití pracovní zdroje jsou považovány za druh nerozvinutých zdrojů, které umožňují rozvoj národního hospodářství. Rovnováha na trhu práce existuje, když se množství požadované práce rovná množství nabízené práce. Jinými slovy poptávka po práci se rovná nabídce práce.

Tržní poptávka po práci závisí na:

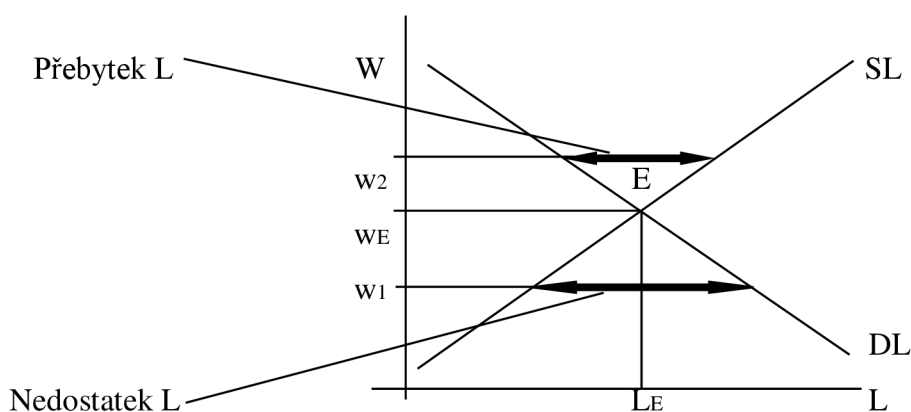
- Poctu zaměstnavatelů
- Příjmu z mezního produktu práce v každé firmě a průmyslovém odvětví

Pokud se zvýší poptávka po finálních produktech nebo se zvýší produktivita práce, zvýší se tím i samotná poptávka po práci. (Schiller 2004, s 284).

Tržní nabídka práci závisí na:

- Poctu pracovníků, kteří jsou k dispozici
- Ochotě každého pracovníka pracovat za alternativní mzdové sazby.

Obrázek 3: Rovnováha na trhu práce

Zdroj: vlastní zpracování dle Pavelka, 2007.

Na obrázku 3 vidíme, že k rovnováze na trhu práce dochází v bodě E. Zde se kříží agregátní poptávka s nabídkou práce a dochází zde k existenci rovnovážné reálné mzdy W_E při rovnovážném množství práce L_E . Když vycházíme z předpokladu, že nominální mzdy se nezmění to znamená, že zůstanou na úrovni W_E , tak s růstem cenové hladiny se sníží reální mzdy na úroveň w_1 . Když dojde ke snížení reálných mezd tak budou firmy ochotny zaměstnávat větší počet lidí, jinými slovy zvětší se poptávané množství práce. Zároveň ale určité množství pracovníků nebude mít zájem pracovat při snížené mzdě anebo budou chtít pracovat jen na snížený (částečný) úvazek, dojde ke snížení celkového nabízeného objemu práce. Převis poptávky po práci nad nabídkou práce znamená nedostatek pracovníků na trhu práce. Firmy se budou snažit najmout nové pracovníky a zároveň pokusí se udržet stávající pracovníky zvýšením nominálních mezd. O to se ale budou snažit všechny firmy, a tak se objeví konkurence mezi jednotlivými firmami, která postupně zvýší nominální mzdy na

úroveň w_2 . Zvýšením nominálních mezd dojde ke zvýšení reálných mezd což povede k poklesu popraveného množství práce a zvýšení nabízeného objemu práce, protože pracovníci jsou ochotní při vyšší mzdě pracovat i více hodin, dojde k přebytku pracovní síly na trhu. Proces se zastaví do chvíli až se opět vyrovná poptávka s nabídkou a trh práce se vyčistí. Nominální mzda vzroste proporcionálně k růstu cenové hladiny, tím se nezmění ani reálna mzda ani rovnovážné množství práce. Změní se pouze nominální velečiny (mzda, cenová hladina) reálné veličiny se nezmění (reálna mzda, zaměstnanost) (Soukup, Pošta, Nest, Pavelka, Dobrylovský, 2016, s 280).

Trh práce lze považovat za nedokonalý trh hlavně kvůli nedostatku úplnosti informace. Osoby, které hledají práci, nemají úplný přehled o všech volných pracovních místech, a zároveň firmy které hledají nové kvalifikované pracovníky, nevědí o všech zájemcích, kteří by potenciálně mohli do dané práce nastoupit. Zaměstnanci a zaměstnavatelé „kteří se k sobě hodí“ se navzájem hledají na trhu práce. Ale i pote, co se navzájem najdou zůstanou někteří lidé během určitého období bez zaměstnaní a spolu s tím zůstanou na určitou dobu neobsazena některá pracovní místa. Tento jev na trhu práce se jmenuje – nezaměstnanost. (Holman 2010, s 157).

3.2 **Nezaměstnanost**

Za nezaměstnanost se považuje takový stav na trhu práce, kdy poptávka po práci výrazně přesahuje nabídku práce. Za nezaměstnanou osobu podle mezinárodní organizace práce (zkratka MOP, anglicky International Labour Organization, zkratka ILO) lze považovat osobu, která je starší 15 let, aktivně hledá práci a je připravená nastoupit k výkonu práce do 14 dnů. Mezi nezaměstnané také patří lidé kteří:

- Nehledají práci, ale připravují se v budoucnu začít hledat;
- Jsou zaneprázdnění odborným školením nebo rekvalifikací a plánují zahájit práci během příštích tří měsíců;
- Se stěhují za práci do jiné země, ale v dane chvíli čekají na stěhování. (vízum, letenky atd.).

Podle Eurostatu, míra nezaměstnanosti představuje procento nezaměstnaných osob na pracovní síle celkem. Pracovní síla je celkový počet lidí zaměstnaných a nezaměstnaných. Míru nezaměstnanosti je možné znázornit pomocí následujícího vzorce:

$$\text{Míra nezaměstnanosti} = \frac{\text{Počet nezaměstnaných}}{\text{Počet zaměstnaných} + \text{počet nezaměstnaných}} \times 100 \% \quad (1)$$

Druhým ukazatelem, podle kterého je možné posuzovat úroveň nezaměstnanosti v státě je podíl nezaměstnaných osob. Ten se vypočítá poměrem obyvatel v produktivním věku (15-64 let) evidovaných na úřadech práce a počtem všech obyvatel v produktivním věku.

$$\text{Podíl nezaměstnaných osob} = \frac{\text{Dosažitelní uchazeči o zaměstnání evidovaní na ÚP}}{\text{Počet osob v produktivním věku}} \quad (2)$$

Trh práce v určité zemi se dá taky popisovat pomocí míry ekonomické aktivity která se vypočítá poměrem počtu ekonomicky aktivních obyvatel k obyvatelstvu v produktivním věku.

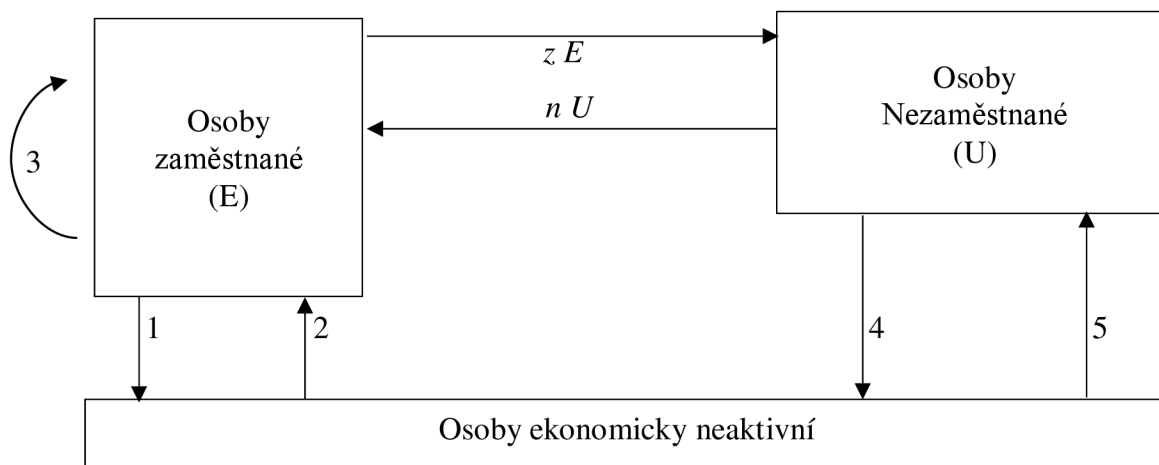
$$\text{Míra ekonomické aktivity} = \frac{\text{Počet ekonomicky aktivních osob}}{\text{Obyvatele v produktivním věku}} \times 100 \% \quad (3)$$

3.2.1 Přirozená míra nezaměstnanosti

Přirozenou mírou nezaměstnanosti rozumíme takovou míru nezaměstnanosti, kterou může dosáhnou tržní ekonomika bez toho, aby se inflace v dané zemi snižovala nebo zvyšovala, jedná se tedy o nejnižší udržitelnou míru nezaměstnanosti. Přirozená míra nezaměstnanosti taky může být popsána jako plynule se vyvíjející, relativně stabilní míra dlouhodobé nezaměstnanosti, způsobená přirozenými příčinami (fluktuace zaměstnanců, migrace – zejména do velkých měst, kde jsou vyšší mzdy i životní úroveň, touha najít ty nejlepší pracovní podmínky, i když hledání těchto podmínek zabere čas, demografické faktory), nesouvisející s dynamikou ekonomického růstu. Přirozená míra nezaměstnanosti přetrvává díky flexibilitě trhu práce, která pracovníkům umožňuje nastěhovat se do společností a z nich odcházet.

Přirozený pohyb pracovní síly je jedním z důvodů, proč nelze dosáhnout skutečně plné zaměstnanosti, protože by to znamenalo, že pracovníci budou nepružní nebo imobilní. Jinými slovy, 100% plná zaměstnanost je v ekonomice dlouhodobě nedosažitelná. Skutečná plná zaměstnanost je nežádoucí, protože dlouhodobá míra nezaměstnanosti ve výši 0 % vyžaduje zcela nepružný trh práce, na kterém pracovníci nemohou opustit své současné zaměstnání nebo odejít, aby si našli lepší práci.

Obrázek 4: Dynamický model trhu práce

Zdroj: Vlastní zpracování dle Soukup, Pošta, Neseť, Pavelka, Dobrylovský, 2016.

Šipka č.1: Zobrazuje realitu, že některé osoby se posunuli ze skupiny osob zaměstnaných do skupiny osob ekonomicky neaktivních (důchod, ztráta pracovní schopnosti atd.)

Šipka č.2: Ukazuje opačnou situaci, když osoby, které předtím byli ekonomicky neaktivní (do 15 let) se přemístili do skupiny osob zaměstnaných.

Šipka č.3: Znázorňuje skutečnost, že někteří lidé opustí své stávající zaměstnání a nastoupí do práce jinde (lepší pracovní podmínky, vhodnější region nebo oblast, osobní důvody atd.)

Šipka č.4 Zachycuje situaci, při které lidé vzdávají hledání práce (jiný zdroj příjmu, osobní důvody atd.)

Šipka č.5 Ukazuje, že někteří lidé si snaží najít práci, ale v dané chvíli to se neseťkává s úspěchem (nedostatečná kvalifikace, nedostatek vhodných pozicí atd.)

Pokud máme konstantní množství pracovní síly, může ale dojít k změně její struktury. Kupříkladu během určitého období se může snížit počet nezaměstnaných a zvýšit se počet zaměstnaných, aniž by se změnila celková pracovní síla. Procesy, které probíhají v rámci pracovní síly znázorňují dvě šipky na obrázku. Šipka, která je označena $z E$ odráží případ, kdy osoby, které byly zaměstnané ztratili své zaměstnání a stály se osobami nezaměstnanými. Jejich celkový počet za určitou dobu je přímo spojen s počtem zaměstnaných osob E a s procentem zaměstnaných lidí kteří o práci přišli. Šipka, která je znázorněna písmeny $n U$ ukazuje skutečnost že, nezaměstnaní osoby našli práci. Jejich celkový počet ve sledovaném období zaleží na počtu nezaměstnaných osob, které našli nové pracovní místo (Soukup, J. Pošta, V. Neseť, P. Pavelka, T. Dobrylovský, 2016, s 125).

Když chceme vymežit pojem přirozené míry nezaměstnanosti, můžeme to znázornit pomocí rovnice. Potřebujeme, aby se míra nezaměstnanosti zůstala konstantní při stanoveném, stálém objemu pracovní síly. Počet zrušených pracovních pozic se musí rovnat počtu nově vytvořených pracovních míst. Tuto skutečnost můžeme popsat pomocí následující rovnice:

$$z E = n U \quad (4)$$

Ted' provedeme několik malých uprav. Počet zaměstnaných osob E můžeme zapsat jako rozdíl mezi celkovou pracovní silou PS a počtem nezaměstnaných osob U , potom máme: $E = PS - U$. Ted' to lze dosadit do původní rovnice a roznásobit závorky:

$$z (PS - U) = n U \quad (5)$$

$$z PS - z U = n U \quad (6)$$

Dále z této rovnice vypočteme míru nezaměstnanosti:

$$z PS = n U + z U \quad (7)$$

$$z PS = (n + z) U \quad (8)$$

$$U/PS = z / (n + z) \quad (9)$$

Z konečné rovnice vidíme že stabilní míra nezaměstnanosti těsně souvisí s mírou ztráty pracovních míst z a mírou nalezení práce n v určitém časovém úseku. Tato stabilní míra nezaměstnanosti se jmenuje přirozená míra nezaměstnanosti. Ekonomika k ní směřuje v dlouhém období (Soukup, Pošta. s 283).

Faktory, ovlivňující přirozenou míru nezaměstnanosti

Nejdůležitějšími faktory, které ovlivňují přirozenou míru nezaměstnanosti jsou:

- Skutečnost, že hledání práce vyžaduje nějaký určitý čas;
- Nepružnost nominálních mezd a fakt, že reálné mzdy nemohou klesnout okamžitě na úroveň která vyčistí trh práce, což způsobuje převážení nabídky práce nad poptávkou práce.

Mezi další faktory, které mají vliv na přirozenou míru nezaměstnanosti patří:

Demografické složení obyvatelstva země a její vývoj je úzce spojené s přirozenou mírou nezaměstnaností, která je váženým průměrem přirozené míry nezaměstnanosti různých demografických skupin, různé velikosti a jejich podíly se neustále mění. Změna podílu určitých skupin ovlivňuje přirozenou míru nezaměstnanosti v celé ekonomice. Pokud například v určité zemi a na určitou dobu, stanovenou zákonem této země, vstupují do produktivního věku, a to znamená, že i do celkové pracovní síly, početnější ročníky mladých lidí, jejich podíl na celkové pracovní síle této země roste, a vzhledem tomu, že tyto

věkové skupiny mají zpravidla vyšší přirozenou míru nezaměstnanosti (častěji mění práci protože nemohou si najít vhodnou nebo ještě nevědí co chtějí dělat) než je přirozená míra nezaměstnanosti v této zemi, potom má celková přirozená míra nezaměstnanosti v dané zemi tendenci zvyšovat (Mach 1998, s 120).

Druhým faktorem, který může výrazně ovlivnit přirozenou míru nezaměstnanosti je pojištění osob v nezaměstnanosti neboli statní politika vůči nezaměstnaným. Tento ukazatel ovlivňuje přirozenou míru nezaměstnanosti tím, že snižuje břemeno nezaměstnanosti u lidí, kteří se stali nezaměstnanými. Lidé porovnávají svůj důchod v situaci, kdy nemají práci s disponibilním důchodem, který by potenciálně dostali, pokud by pracovali, poměr těchto dvou důchodů je nazýván koeficientem náhrady (replacement ratio). Čím vyšší je ukazatel tohoto koeficientu tím nižší jsou náklady pro nezaměstnanou osobu, a tím větší má pravděpodobnost zůstat nezaměstnanou a déle hledat práci nebo nehledat ji vůbec. Vysoká míra koeficientu náhrady nemotivuje nezaměstnané, aby si hledali novou práci, a proto někteří ekonomové navrhuji snižovat podpory nezaměstnanosti, například zdaněním těchto podpor a využít to jako nástroj pro snižování míry nezaměstnanosti, tímto se zvětší motivace člověka hledat novou práci, protože si bude chtít vydělat víc a zkrátí se tím i doba trvání nezaměstnanosti (Mach 1998, s 120).

Třetím faktorem je minimální mzda, která je stanovená státem. Jestli je minimální mzda vyšší než trh vyčišťující nominální mzdová sazba, přirozená míra nezaměstnanosti se v dané zemi bude zvyšovat. Takto stanovená minimální mzda nejen snižuje motivaci zaměstnavatelů najímat méně kvalifikovaných osob ale i snižuje se tím ochota firem nabízet zaškolení v práci. (Helísek 1996, s 126).

Jako poslední faktor lze uvést to, že přirozená míra nezaměstnanosti je závislá taky na tempo růstu různých sektorů ekonomiky. V každé ekonomice existují vždycky sektory, které se rozšiřují, a tedy absorbují více pracovní síly, zatímco jiné sektory ekonomiky omezují svou produkci a snižují počet zaměstnanců. Pracovní síly ale však nemohou být přesunuté okamžitě a bez nákladů z upadajících sektorů do expandujících, tyto přesuny vyžadují nějakou dobu. Čím větší budou rozdíly mezi jednotlivými sektory ekonomiky, tím větší je přirozená míra nezaměstnanosti (Mach 1998, s 121).

3.2.2 Struktura nezaměstnanosti

Při hodnocení údajů o nezaměstnanosti v určité ekonomice není až tak důležitá samotná její míra ale její struktura, zejména z hlediska délky trvání nezaměstnanosti, frekvence, jejího regionálního rozložení nebo dopadu na jednotlivé skupiny obyvatelstva. (Jurečka a kol. 2017, s 157).

Doba trvání nezaměstnanosti je určena průměrnou délkou období, během kterého je daná osoba nezaměstnaná. Délka trvání nezaměstnanosti je přímo spojena se strukturálními charakteristikami trhu práce dané země a také zaleží na stavu ekonomického neboli hospodářského cyklu. V období expanze nezaměstnanost klesá, ve stavu recese pak spolu s poklesem reálného HDP nastává i růst nezaměstnanosti. Výrazné prodlužování délky trvání nezaměstnanosti sebou nese celou řadu negativních důsledků a nákladů. Do značné míry to taky může mít velký vliv na přirozenou míru nezaměstnanosti a její vývoj. (Brčák, Sekera, Stará 2014, s 149).

Velmi závažným problémem je nezaměstnanost dlouhodobá, za kterou je obvykle považovaná nezaměstnanost trvajících déle než rok. V tomto případě začínají působit některé faktory nepříznivě ovlivňující kvalifikaci nezaměstnaných osob, jejich sociální pozici a psychiku, včetně volných vlastností. Nepříznivě jsou ovlivněny i rodiny nezaměstnaných.

Relativně méně závažným problémem je nezaměstnanost krátkodobá, zejména ta, která trvá v průběhu několika týdnů. Ale i tento typ nezaměstnanosti znamená pro dotčené osoby větší riziko výskytu ekonomických a psychologických problémů, proto je nutno je chápat jako sice nepříznivý, ale nevyhnutelný jev doprovázející vývoj každé dynamické strukturálně proměnlivé ekonomiky (Kornejchuk, 2019, s 26).

Pod pojmem frekvence nezaměstnanosti rozumíme číslo – kolikrát za sledované období (například během 20 let) daná osoba nemá zaměstnání. Tato veličina je především závislá na výkyvech a změnách agregátní poptávky po statcích a službách od které se odvíjí také poptávka po práci. Zároveň je frekvence nezaměstnanosti závislá také na poptávce po práci jednotlivých firem v různých odvětvích a oblastech podle toho, jak se rozšiřují, omezují svou produkci nebo z trhu odcházejí, což se odráží ve změně počtu nabíraných a propouštěných pracovníků (Brčák, Sekera, Stará 2014, s 149).

Důležité je taky pozorovat prostorové rozložení nezaměstnanosti, které bývá velmi nerovnoměrné. Analýza nezaměstnanosti z tohoto hlediska by měla postihnout i mikroregiony, protože rozdíly v míře a charakteristikách nezaměstnanosti existují nejen mezi jednotlivými regiony, ale i v rámci mikroregionů (Jurečka a kol. 2017, s 158).

Nezaměstnanost má nestejný vliv na různé věkové a etnické skupiny. Míra nezaměstnanosti bývá obvykle vyšší u mládeže a také u osob v předdůchodovém věku. Samostatným problémem je nezaměstnanost u některých etnických skupin. (Jurečka a kol. 2017, s 158).

3.2.3 Typy nezaměstnanosti

Frikční nezaměstnanost těsně souvisí s životním cyklem obyvatelstva. Je to druh nezaměstnanosti, který je spojen s časem stráveným hledáním práce. Vzniká například při hledání zaměstnání po propuštění nebo při dobrovolné změně zaměstnání, stejně jako při prvním hledání práce mladými lidmi. Pokud se země dostává do období plné zaměstnanosti, pak právě frikční nezaměstnanost tvoří významnou část celkové nezaměstnanosti. V podmínkách vysoké nezaměstnanosti je podíl frikční nezaměstnanosti extrémně nevýznamný, s výjimkou těch sektorů ekonomiky, ve kterých je nedostatek pracovních sil (Jurečka a kol. 2017, s 159).

K strukturální nezaměstnanosti dochází, pokud se změní odvětvová nebo územní struktura poptávky po práci. To znamená že se některá odvětví uzavřou naopak nová odvětví vzniknou. Postupem času dochází k významným změnám ve struktuře spotřebitelské poptávky a ve výrobní technologii, které následně mění strukturu celkové poptávky po práci. Klesne-li poptávka po pracovnících v dané profesi nebo v daném regionu, pak se objevuje nezaměstnanost. Propuštění pracovníci nemohou rychle změnit svou profesi a kvalifikaci ani změnit místo bydliště a zůstat nějakou dobu nezaměstnaní (Helísek 1996, s 125).

Za zvláštní případ výskytu strukturální nezaměstnanosti můžeme považovat nepružnost nominálních mezd směrem dolů, která je ovlivněna minimální mzdou, stanovenou zákonem na trhu nekvalifikované práce, to následně může vest ke strukturální nezaměstnanosti daných osob (Helísek 1996, s 125).

Strukturální nezaměstnanost může být dále podmíněna bariérami v migraci za prací. Znamená to, že v daném národním hospodářství může být v daném odvětví poptávané a nabízené množství práce celkové vyrovnáno, avšak z důvodu prostorové uzavřenosti trhu práce (náklady na dopravu za práci, nedostatek bytů a dalšího sociálního zázemí) existují při nepružných nominálních mzdových sazbách nerovnováhy na jednotlivých regionálních trzích práce. (Helísek 1996, s 125).

Existence strukturální nezaměstnanosti je podmíněna vznikem regionálního rozdílu v míře nezaměstnanosti. Především pak z hlediska hodnocení sociálních důsledků nezaměstnanosti. (Helísek 1996, s 126).

Je důležité říct, že oba tyto typy nezaměstnanosti v ekonomice neustále existují. Je nemožné je úplně zničit nebo snížit na nulu. Lidé budou hledat jiná zaměstnání, usilovat o zlepšení svého blahobytu a firmy budou hledat kvalifikovanější pracovníky ve snaze maximalizovat zisk. To znamená, že v tržní ekonomice dochází k neustálým výkyvům nabídky a poptávky na trhu práce.

Cyklická nezaměstnanost vzniká v důsledku cyklického pohybu ekonomiky. Vyskytuje se s obecným prudkým poklesem poptávky po práci během recese výrobní a obchodní činností způsobené hospodářskou krizí. (Ermolajeva 2015, s 47). Délka jejího trvání je proměnlivá a je ovlivněna délkou aktuálního ekonomického cyklu. Cyklická nezaměstnanost by měla během příštího hospodářského oživení vymizet. Vzhledem k neustálým změnám ve výrobní technologii a v preferencích spotřebitelů během konkrétního ekonomického poklesu je velmi obtížné určit, jaký podíl nárůstu nezaměstnanosti je způsoben cyklickými faktory a lze jej eliminovat v souladu s keynesiánskou teorií založenou na obnově agregátní poptávky a jaký podíl na nárůstu mají strukturální faktory, tj. necyklický pokles v odvětvích, kde tito jedinci dříve pracovali ale stali se nezaměstnanými a proto jej lze odstranit pouze v důsledku vytváření nových pracovních míst v jiných odvětvích. Kvůli časové prodlevě mezi najímáním a propouštěním mají cykly zaměstnanosti tendenci poněkud zaostávat za hospodářskými cykly. Mezi negativní dopady cyklické nezaměstnanosti patří to je postihnuta celá ekonomika plošně, napříč všemi sektory národního hospodářství. (Jurečka a kol. 2017, s 160).

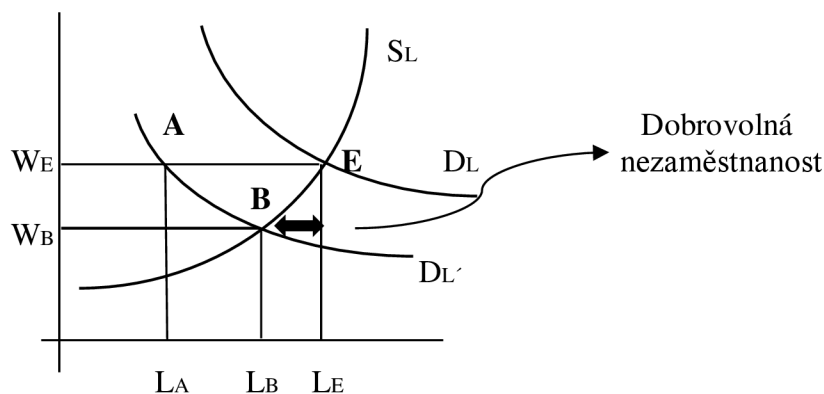
Sezónní nezaměstnanost je podobná cyklické nezaměstnanosti v tom, že je také způsobena kolísáním poptávky po práci. V tomto případě však lze tyto výkyvy předvídat s dostatečně vysokou přesností. V odvětvích se sezónní poptávkou firmy dávají přednost propouštění zaměstnanců před snižováním mezd ze stejných důvodů jako v případě cyklických výkyvů. Jde například o zemědělství, turismus, stavebnictví apod. Významnou roli hraje sezónní nezaměstnanost v zemích, které mají vysoký podíl odvětví v ekonomické struktuře, které je označováno jako turisticky průmysl. Zaměstnanci na druhou stranu souhlasí s tím, že budou pracovat v takových odvětvích, protože pro některé pracovníky dostupnost dávek pojištění v nezaměstnanosti, jakož i vědomí, že časem, po skončení období nízké poptávky, budou znovu přijati, aby taková období považovali za placenou dovolenou.

Ostatní pracovníci s vědomím, že budou část roku bez práce, požadují vyšší mzdy, které jim zajistí určitý příjem mimo sezónu (Jurečka a kol. 2017, s 160).

Zvláštní pozornost v problematice nezaměstnanosti je věnovaná takzvané skryté nezaměstnanosti. Jde o typ nezaměstnanosti, který se z různých důvodů vyhýbá statistickým setřením. Jde o nezaměstnanost, která se vyznačuje skutečným nedostatkem zaměstnání, přestože formálně existuje pracovní poměr se zaměstnavatelem. Tento typ nezaměstnanosti je obvykle pozorován během krize, kdy pracovní síla není využívána, ale není propouštěna. Do této skupiny patří také nezaměstnanost, která se vyskytuje zejména v rozvojových zemích s vysokým podílem zemědělství, kde přebytek pracovníků skrývá schopnost pudy nadbytečné zaměstnance uživit. Přebytečnost těchto pracovních sil se projeví jen tehdy, kdy se v okolí objeví nova pracovní místa, která už jsou zaplněná pracovníky ze zemědělství, aniž dojde k poklesu zemědělské produkce. (Jurečka a kol. 2017, s 160).

3.2.4 Dobrovolná a nedobrovolná nezaměstnanost

Obrázek 5: Dobrovolná nezaměstnanost

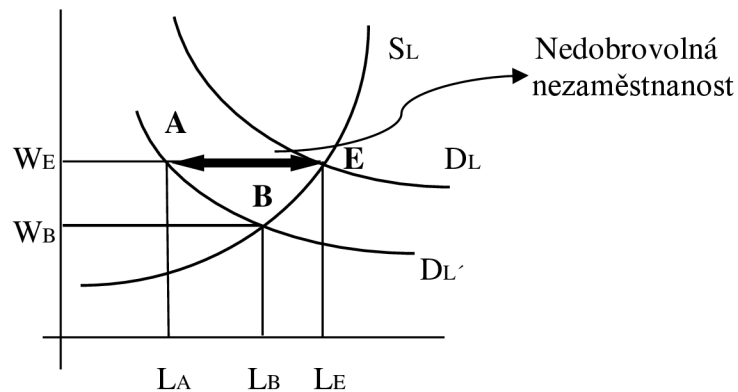

Zdroj: Vlastní zpracování dle Pavelka, 2007.

Na obrázku 4 je patrné, že rovnováha existuje v bodě E, kde se nabídka práce kříží s poptávkou práci. V bodě E je při rovnovážné mzdové sazbě W_E zaměstnáno rovnovážné množství pracovníků L_E . Teď dojde k poklesu poptávky po produkci firmy, a tím bude firma nucena své zásoby nashromáždit, pokud už nezůstane místa, tak firma omezí svou poptávku po práci. Tato skutečnost je na obrázku zobrazená posunem křivky poptávky D_L doleva, tím dojde k nerovnováze na trhu práce, nabídka práce bude výrazně převyšovat poptávku práce v úseku AE. Nerovnováha povede bezprostředně k snížení mzdové sazby, někteří pracovníci

ale budou chtít pracovat i za sníženou mzdovou sazbu W_B , protože nemají jinou možnost kam jít, úroveň zaměstnanosti se posune a bude na úrovni L_B . Určitý počet zaměstnanců ale nebude chtít pracovat za sníženou mzdovou sazbu, a to znamená že si sami vybrali být nezaměstnanými. Tomu se říká dobrovolná nezaměstnanost. (Pavelka 2007, s 124).

Obrázek 6: Nedobrovolná nezaměstnanost

Zdroj: Vlastní zpracování dle Pavelka, 2007

Na obrázku 5 vidíme úplně opačný příklad, rovnováha se zde, stejně jako na minulem grafu, nachází v bodě E. Předpokládejme, že v důsledku určitých okolností znovu dojde k poklesu poptávky po produkci dané firmy. Firma nashromáždí své zásoby a omezí poptávku po práci na určitý čas, to vyvolá posun křivky poptávky doleva D_L . Nabídka práce převyšuje poptávku práce a vznikne nerovnováha v úseku AE, na rozdíl od předchozího případu teď ale nedojde k poklesu mzdové sazby protože mezi zaměstnanci a zaměstnavatelem byly uzavřené smlouvy na delší čas, které neumožňují změny mzdových sazeb anebo firma se bojí toho, že pokud by snížila mzdovou sazbu, tak by mohli odejít i ti nejkvalifikovanější a zkušenější pracovníci, kteří nebudou chtít pracovat za snížené mzdy a půjdou hledat zaměstnání jinde, pokud by ale v budoucnu znovu došlo ke zvýšení poptávky po produkci firmy, vedení by mohlo mít nedostatek vysoce kvalifikovaných zaměstnanců, proto nechají mzdovou sazbu na stejné úrovni W_E . Dojde k tomu že firma teď může zaměstnat pouze L_A pracovníků při této mzdové sazbě, ale chtějí pracovat L_E pracovníků, tento rozdíl mezi těmi, kdo chtějí pracovat při této mzdové sazbě a těmi kdo skutečně pracuje se projevuje jako dobrovolná nezaměstnanost. (Pavelka 2007, s 125)

3.2.5 Důsledky nezaměstnanosti

Znehodnocení lidského kapitálu

Lidský kapitál označuje schopnost lidí pracovat, což jim poskytuje příjem, úroveň příjmu pak závisí na jejich inteligenci, znalostech, zdraví, kvalitě života, dovednostech a schopnostech. To je důvod, proč je lidský kapitál někdy označován jako intelektuální kapitál společnosti. Tyto dovednosti zahrnují fyzické a duševní dovednosti, které lidé získávají ve škole, i ty, které se rozvíjejí na pracovišti, včetně pracovních dovedností a schopnosti soustředit se na vykonání určité práce. Lidský kapitál přispívá ke zvyšování kvality a produktivity práce ve všech činnostech. Vyškolení profesionálové určují produktivitu a efektivitu práce. Znalosti, dovednosti a vysoká odbornost pracovníků hrají důležitou roli v efektivitě a kvalitě práce. Pokud je člověk dlouhodobě nezaměstnaný, může ztratit již nabyté dovednosti a tím se sníží hodnota lidského kapitálu. Nezaměstnanost je taky faktorem, který určuje změnu duševního stavu člověka v určitém časovém okamžiku. Nezaměstnanost může v myslích mnoha lidí vyvolat osobní tragédii, která může vést k neklidu a duševním poruchám, které mohou ovlivnit mechanismy regulující lidské chování. Při ztrátě zaměstnání, a to z jakéhokoliv důvodu, mohou lidé zažít těžký psychický šok nebo dokonce depresi, protože sebevědomí většiny lidí je přímo závislé na míře spokojenosti s vykonávanou prací. (Liška a kol. 2004, s 433).

Zvýšení kriminality

U některých skupin obyvatelstva (převážně u mládeže) může být nezaměstnanost spojena i s kriminalitou. Je to dáno tím, že postavení mladých lidí na trhu práce je mnohem horší než v jiných sektorech společnosti. Tato situace se vyvinula z několika důvodů: nízká úroveň odborné přípravy mladých lidí, existující nesoulad mezi strukturou požadovaných pracovníků v konkrétním místě a jejich úrovni školení, stejně jako nedostatek praxe v oboru. Jestliže si lidé nemohou vydělat legálním způsobem, mohou se někteří pokusit získat peníze prostřednictvím páchaní trestního činu. Vyšší míra nezaměstnanosti tak může být doprovázená vyšší kriminalitou, jak je tomu v některých regionech světa. (Liška a kol. 2004, s 433).

Ztráta lidské důstojnosti

U dlouhodobě nezaměstnaných osob může dojít ke ztrátě sebeúcty. Nezaměstnanost vytváří silný psychický tlak na celou rodinu. Sociální a psychologické náklady nezaměstnanosti mohou být mnohem větší než finanční škody, i když je docela obtížné je měřit. Lidé, kteří zůstali bez práce (a v důsledku toho bez hlavního zdroje obživy), pocítují zhoršení života, což je následně důvodem snížení objemu daní odváděných do státu daňovými poplatníky v důsledku poklesu HDP. S nárůstem počtu nezaměstnaných se navíc

zvyšuje objem prostředků vynakládaných z rozpočtu na výplatu finanční podpory zástupcům této kategorie obyvatel. (Liška a kol. 2004, s 433).

Pozitivní sociální dopady nezaměstnanosti

- Zvyšování společenské hodnoty pracoviště;
- Zvýšení hodnoty osobního volna;
- Zvýšení svobody výběru místa výkonu práce;
- Zvyšování společenského významu a hodnoty práce.

Ekonomické důsledky nezaměstnanosti

- Zpomalení ekonomického růstu v důsledku nedostatečného využití výrobních příležitostí;
- Zbavení části obyvatelstva výdělku a následně i prostředků na živobytí;
- Snížení daní odváděných právnickými a fyzickými osobami státu, v důsledku poklesu objemu HDP;
- Zastarávání znalostí, ztráta kvalifikace lidmi, kteří jsou zbavení možnosti pracovat.

Pozitivní ekonomické dopady nezaměstnanosti:

- Vytvoření pracovní rezervy pro restrukturalizaci ekonomiky;
- Konkurence mezi pracovníky jako pobídka k rozvoji schopnosti pracovat;
- Přestávka v zaměstnání na rekvalifikaci a vzdělávání;
- Stimulace růstu pracovní náročnosti a produktivity.

3.3 HDP

Hrubý domácí produkt je celkové množství zboží a služeb vyrobených v dané zemi za dané časové období. Zpravidla se jedná o roční domácí produkt. Hrubý domácí produkt je statistickým ukazatelem, protože zahrnuje pouze služby a statky, které byly prodány nebo nakoupeny na trzích, to znamená ty, které dokáže zachytit statistika. Do HDP se nezapočítají statky a služby, které si lidé vyrobily pro svou vlastní spotřebu. Tato skutečnost může hrát významnou roli při porovnání ekonomik různých zemí světa. Například ekonomika USA je 124krát větší než ekonomika Zimbabwe, ale Spojené státy mají tržní ekonomiku, při které lidé kupují statky a služby převážně na trhu, naopak v Zimbabwe velká část obyvatelstva pěstuje rostliny a chová zvíře pro svou vlastní spotřebu (Holman 2016, s 409).

Hrubý domácí produkt je nejdůležitějším ukazatelem stavu ekonomiky země. Pokud HDP neustále roste, znamená to, že se ekonomika státu rozvíjí: objevují se nová průmyslová odvětví a podniky a počet vyrobeného zboží se zvyšuje oproti těm, které již fungují. Rostoucí HDP znamená, že každý rok má obyvatelstvo státu více a více příležitostí pracovat, vydělávat peníze a uspokojovat své potřeby. Pokles HDP signalizuje, že největší pozornost by měla být věnována ekonomice a výrobnímu sektoru země, protože s největší pravděpodobností mluvíme o poklesu výroby, snížení počtu pracovních míst a příjmů obyvatelstva.

HDP na obyvatele

HDP na obyvatele se vypočítá vydělením celkového HDP počtem lidí žijících v zemi. Výpočty lze provádět s ohledem na celou populaci nebo podle určitých norem, například s přihlédnutím pouze k dospělým. Lze použít schéma „ekvivalent dospělého“, kde se při převodu dětí na ekvivalenty dospělých použijí různé váhy (čím mladší dítě, tím nižší ekvivalentní váha). HDP na obyvatele měří úroveň ekonomické aktivity a kvalitu života lidí. Čím vyšší je tento ukazatel, tím více a více produktivních občanů pracuje, a tedy v průměru vydělávají více.

3.4 Inlace

Inlace je stálý růst obecné cenové hladiny zboží a služeb. Některé zboží přitom může znatelně zdražit, jiné zlevnit a další se nezmění vůbec. Jinými slovy, inflace představuje zmenšování kupní síly peněz ale nikoliv kupní síly lidí. (Holman 2016, s 527). Ceny zboží a služeb v zásadě závisí na nabídce a poptávce na trhu, a některé ceny jsou regulovány státem. Pokud mají zemědělci například dobrou úrodu zeleniny, ceny rajčat a brambor klesnou. Pokud by stát zároveň zvýšil spotřební daně na alkohol, cena alkoholu prudce stoupne. Obecná hladina cen přitom může vzrůst jen mírně.

Pro měření inflace se používají cenové indexy. Mezi nejznámější patří deflátor HDP, index spotřebitelských cen (CPI) a index cen výrobců (PPI).

Deflátor HDP je cenový index, který ukazuje, kolikrát je cenová hladina veškerého vyrobeného zboží a služeb v běžném roce vyšší než cenová hladina předchozího roku. Při výpočtu deflátoru se berou v úvahu pouze produkty vyrobené v zemi, takže se získá domácí inflace. Nezhledňuje se složení a struktura výrobků. Pokud vydělíme HDP v cenách

běžného roku, HDP v cenách minulého roku, zjistíme deflátor HDP, který ukáže, jak se změnila cenová hladina oproti minulému roku (Holman 2016, s 528).

Když ale potřebujeme zjistit pouze to, jakým způsobem inflace působí na spotřebitele, tak k tomu použijeme CPI neboli index spotřebitelských cen. Index spotřebitelských cen určuje změnu úrovně cenové hladiny určitého spotřebního koše zboží a služeb. Index spotřebitelských cen je považován za spolehlivější, pokud nebere v úvahu potravinářský a energetický průmysl. Při výpočtu indexu se berou v úvahu ceny dováženého zboží a služeb. Index spotřebitelských cen je hlavním ukazatelem úrovně inflace v zemi (Samuelson, Nordhaus, 1991, s 306).

Posledním ukazatelem je PPI neboli index cen výrobců. Ten nám ukazuje, jaký vliv má domácí inflace na konkurenceschopnost domácích výrobců v porovnání se zahraničními výrobci. Změna cen výrobců zboží a služeb zpravidla předbíhá jejich růst či pokles například v obchodních řetězcích. Můžeme tedy říci, že tento index je dřívějším ukazatelem inflace než index spotřebitelských cen. Růst PPI navíc charakterizuje typ inflačních procesů. Předpokládá se, že inflace založená na rostoucích nákladech má na ekonomiku větší dopad než inflace založená na očekávání koncových uživatelů, tedy tzv. poptávková inflace. (Holman 2016, s 529).

3.5 Politika nezaměstnanosti

Politika zaměstnanosti je součástí hospodářské politiky státu, hlavním úkolem politiky zaměstnanosti je dosažení rovnováhy mezi nabídkou práce a poptávkou po práci. Politika zaměstnanosti vyžaduje těsnou spolupráci firem, pracovníků a odborů (Kliková, Kotlán s 256).

Existuje dvě skupiny nástrojů politiky zaměstnanosti – aktivní a pasivní politika zaměstnanosti. Aktivní politika je zaměřena na vytváření dalších pracovních míst, organizaci systému vzdělávání a technické přípravy personálu v souladu s požadavky moderní ekonomiky; regulace odvětvové a regionální mobility personálu, vytváření pracovních míst pro mladé lidi, dotace na zaměstnávání osob potřebujících sociální ochranu atd. Jinými slovy, aktivní politika zaměstnanosti je především zaměřena na snižování nezaměstnanosti neboli na zvýšení zaměstnanosti. Pasivní politika zaměstnanosti je zaměřena především na vytváření určitého postoje k nezaměstnanosti ve společnosti a zahlazování jejích negativních důsledků. Nástroje pasivní politiky zahrnují evidence uchazečů o zaměstnání, stanovení podpory v nezaměstnanosti a organizace systému její poskytování, realizace nepeněžních

forem podpory nezaměstnaných a jejich rodin. Za nejefektivnější je považováno využívání aktivní politiky zaměstnanosti. Pasivní politika je naopak občas považovaná za neefektivní a demotivující, jelikož vysoce nastavené dotace pro nezaměstnané mohou způsobit to, že si člověk přestane hledat novou práci vůbec (Brčák, Sekerka, Severová, Stará, s 171).

3.5.1 Aktivní politika zaměstnanosti

Hlavním cílem aktivní politiky zaměstnanosti je zvýšení zajmu pracovat u uchazečů o zaměstnání prostřednictvím účinnějších a nákladově výhodnějších mechanismů výběru uchazečů o zaměstnání pro volná pracovní místa při současném zvýšení konkurenceschopnosti pracovníků na trhu práce s cílem snížit nesoulad mezi zaměstnanci. Pokud uchazeči o zaměstnání obdrží pomoc, kterou potřebují pro úspěšný vstup na trh práce, může v tomto ohledu aktivní nástroje politiky zaměstnanosti stimulovat zaměstnanost a hospodářský růst a snížit nezaměstnanost v co nejkratší době a zvýšit kvalifikací pracovní síly (Sirovátka, Mareš, 2003, s 170).

Mezi hlavní nástroje aktivní politiky zaměstnanosti patří:

- Vývoj samostatné výdělečné činnosti obyvatelstva. Samostatná výdělečná činnost obyvatelstva je specifickou formou ekonomické aktivity. Jeho podstata spočívá v tom, že si občan sám najde zdroj příjmu, který mu zajistí důstojnou existenci;
- Poskytování pracovních míst, která nejsou zisková, ale souvisí s prací ve veřejném zájmu, například práce v oblasti ochrany životního prostředí atd;
- Vylepšení trhu práce pomocí školení a rekvalifikace personálu. Taková spolupráce společnosti a státu je nerozlučně spjata s formováním znalostí ekonomických odvětví. Měla by zajistit rekvalifikaci specialistů a jejich přípravu právě v těch profesích, po kterých je poptávka;
- Zajištění podpory pro občany, kteří dočasně přišli o práci, aby nebyli vyřazeni z trhu práce napořád.
- Vytváření infrastruktury pro mobilitu pracovní síly (ubytovny, byty) (Jírová 1999, s 27).

Mezi způsoby, jak může stát ovlivňovat stav na trhu práce patří také i systém vzdělávání. Státní politika by měla brát ohled na situace na trhu práce a podporovat středoškolské a vysokoškolské vzdělávání na zaklade toho, jací odborní pracovníci jsou

v dane chvíli požadovaní. Když na trhu práce bude dostatek kvalifikovaných pracovníků, firmy nebudou mít problém sehnat vyučené odborníky ve vybraných odvětvích průmyslu (Brčák, Sekerka, Stará, s 173).

Podle Brčaka, Sekerky a Staré (2020) může stát ovlivňovat poptávku po práci a nabídky práce pomoci následujících způsobů:

Poptávka:

- Stát může měnit věk odchodu do důchodu a podmínky zachování pracovního místa i po dosažení důchodového věku, zvýšení důchodového věku by pak vedlo ke zvýšení poptávky po práci;
- Stát může určit příspěvky zaměstnavatelům, kteří najmou nového pracovníka z určité skupiny;
- Maximalizace pracovní doby pomocí práce nad rámec pracovní doby;
- Zavést podmínky ochrany proti neoprávněnému propouštění z práce.

Nabídka:

- Rozsah povinné školní docházky;
- Stanovení minimální mzdy;
- Podpora migrace v rámci regionů;
- Podpora začínajícím podnikatelům.

3.5.2 Pasivní politika zaměstnanosti

Pokud hovoříme o opatřeních sociální ochrany, která může zavádět stát pro osoby, postižené nezaměstnaností (pasivní politika zaměstnanosti), podotýkáme, že zde je mimořádně důležitá obezřetnost vlády – při určování forem a výše sociální ochrany (podpora v nezaměstnanosti, zaručená minimální mzda atd.) a také jakým způsobem je tato sociální ochrana rozdělována. Jakákoli sociální politika má skutečný efekt pouze tehdy, je-li postavena na reálných ekonomických možnostech společnosti, s vyloučením zvýšení inflace a růstu přirozené míry nezaměstnanosti (v každém případě by hlavní motivací k práci měly zůstat mzdy). Státní sociální pomoc nezaměstnaným by měla být selektivní a rozdělována v závislosti na tom, do které třídy nezaměstnaných člověk patří: podpora v nezaměstnanosti by se neměla dotknout osob dobrovolně nezaměstnaných, ani zástupci frikční nezaměstnanosti. Mohou je dostávat pouze osoby které jsou nuceně nezaměstnaní (Ermolajeva, 2015, s 51).

4 Vlastní práce

Praktická část dané bakalářské práce je věnovaná analýze vývoje nezaměstnanosti v Ruské federaci a na Ukrajině. Sledované období zahrnuje časový úsek od roku 2010 do roku 2020 (nebo od roku 2010 do roku 2021, pokud budou dostupné údaje i za rok 2021). Na základě získaných údajů a provedené analýzy byly stanoveny základní problémy trhu práce a faktory ovlivňující nezaměstnanost v daných zemích.

4.1 Charakteristika států

V následující kapitole bude uveden stručný popis zkoumaných států, který zahrnuje základní charakteristiky daných zemí spolu s ekonomickými ukazateli jako jsou HDP, míra inflace a zahraniční obchod.

4.1.1 Charakteristika Ukrajiny

Ukrajina se nachází ve střední části východní Evropy na křižovatce dopravních cest z Evropy do Asie a ze skandinávských zemí do zemí středomořské oblasti. Na západě hraničí Ukrajina s Polskem, Maďarskem a Slovenskem přes území, která prochází nejkratší cestou spojující Ukrajinu se zeměmi západní a střední Evropy. Na východě a severu má Ukrajina hranice s Ruskem, na jihozápadě – s Moldavskem a Rumunskem. Na severu Ukrajina hraničí s Běloruskem. Celková rozloha Ukrajiny je 603 628 km. K 1. lednu 2021 má Ukrajina 43 525 639 obyvatel (countrysmeters.info [online], [cit. 09.02.2022]).

Hlavním městem Ukrajiny je město Kyjev, k 1. lednu 2021 má populaci 2 962 000, celková aglomerace načítá 4 750 180 obyvatel a řadí se na 7.místo mezi největší města v Evropě (kievvlast.com.ua [online], [cit. 09.02.2022]).

Podle Ukrstatu počet obyvatel Ukrajiny k 1. lednu 2021 činí 41 588 354 lidí (bez Krymu a Sevastopolu). V současné době tvoří většinu obyvatel země Ukrajinci (77,8% celkové populace). Druhým největším obyvatelstvem jsou Rusové (jejich podíl přesahuje 17,28 % populace). Poměrně velké etnické skupiny obyvatel Ukrajiny jsou: Bělorusové (0,58 %), Moldavané (0,54 %), Krymští Tataři a další. (tpg.ua [online], [cit. 09.02.2022]).

Ukrajina je rozdělena do 24 oblastí, 2 měst centrální podřízenosti (Kyjev a Sevastopol) a územní autonomie — Autonomní republika Krym. Kromě toho jsou oblasti rozděleny do 490 okresů a velká města do 118 okresů.

Úředním jazykem na Ukrajině je ukrajinština. Stát zajišťuje komplexní rozvoj a fungování ukrajinského jazyka ve všech sférách veřejného života po celé Ukrajině. Zvláštní status má angličtina.

Hlavním náboženstvím na Ukrajině je křesťanství. Převážnou část věřících tvoří křesťané, mezi nimiž většina patří k pravoslavným církvím. Kromě toho existuje protestantismus, judaismus a islám.

Vzdálenost Ukrajiny od oceánů, kontinentální Eurasie a převážně prostý charakter jejího území definuje klima země jako mírně kontinentální, postupně se mění od západu na východ. Takové komfortní klimatické podmínky umožňují lidem užít si dovolenou na pobřeží Černého moře v létě a lyžovat v lyžařských střediscích zasněžených Karpat v zimě.

Většina území Ukrajiny se nachází na jihozápadě Východoevropské nížiny. Hory zabírají pouze 5 % ukrajinského území – Ukrajinské Karpaty – na západě. V Karpatech se nachází nejvyšší vrchol Ukrajiny – Hoverla (2061 m).

Ukrajina má značné množství přírodních zdrojů. Na území Ukrajiny se soustředí čtvrtina světových zásob černozemě. Ukrajinský černozem ve svých fyzických, chemických, agrochemických a mineralogických vlastnostech je považován za nejlepší. Černozem zabírá plochu 60,4 milionu hektarů, z toho 69 % je zemědělská půda, ve které 78 % připadá na ornou půdu. Ukrajina má také největší ložiska manganové a železné rudy.

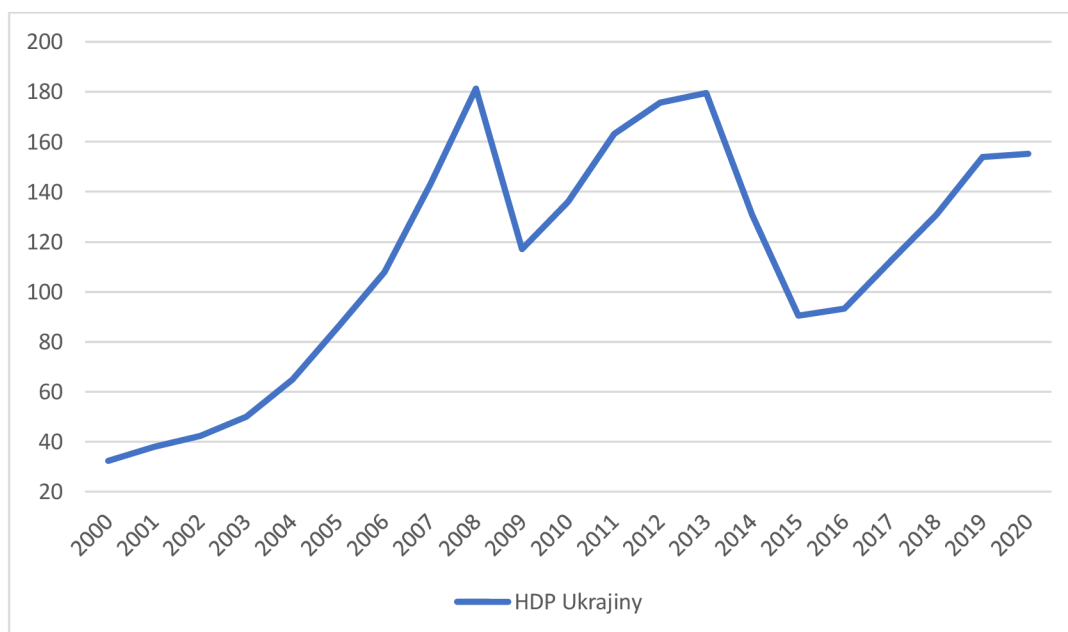
Ukrajinská ekonomika

Národní měnou Ukrajiny je hřivna (UAH). Po rozpadu Sovětského svazu se ukrajinská ekonomika ukázala jako slabá a deformovaná: 95 % podniků bylo podřízeno Moskvě, téměř 80 % veškeré produkce nemělo dokončený technologický cyklus, pouze 28 % podniků vyrábělo spotřební zboží. Hlavními problémy, které bránily ve vývoje ekonomiky byly: vědecká, technická a technologická zaostalost (urgentní výměnu potřebovaly 40 % strojů a zařízení), nízká konkurenceschopnost atd.

Krise zachvátila průmysl a zemědělství. Během období 1990-1994 se na Ukrajině 4krát změnila vláda, bylo navrženo 7 různých programů na oživení ekonomiky, ale žádný z těchto programů nebyl nikdy realizován. Hlavními důvody byla nerozhodnost a nepřesnost programů, zpoždění utváření pevné výkonné moci, blokování vládních rozhodnutí konzervativní většinou. To, co se stalo s ekonomikou Ukrajiny v prvních letech nezávislosti, nemá historickou obdobu: od roku 1990 do roku 1994 se hrubý národní produkt snížil o 44 %, průmyslová výroba – o 41 %, národní důchod – o 54 %. Došlo k bezprecedentnímu poklesu životní úrovně většiny obyvatel (asi 64 % z nich se dostalo pod hranici chudoby).

Tato situace vyžadovala rozhodná opatření, která by organicky spojila naléhavá protikrizová opatření s implementací nové socioekonomické strategie. Změny ekonomické situace ve druhé polovině 90. let dochází nejen na úkor zahraničních půjček, ale také ke zpožděním ve výplatě mezd a regulaci devizového trhu, v důsledku čehož se v roce 1996 podařilo stabilizovat kurz valut a zavést národní měnu – hřivnu. Vláda doufala, že stabilní měna přiláká zahraniční investice a zvýší domácí poptávku. To se však nestalo, západní investoři nikam nespěchali s investicemi do rozvoje ukrajinských odvětví ekonomiky, konkurence a spotřebitelská poptávka nemohla stoupat, protože stabilita hřivny byla udržována na úkor nevyplácení mezd. Tempo poklesu výroby se pouze zpomalilo. V roce 1998 Hospodářská krize v Asii a Rusku zasáhla i Ukrajinu: očividně nadhodnocený kurz hřivny klesl, což zlevnilo ukrajinský export a vyváželo produkty za hranice země. V roce 1998 se majitelé mnoha podniků změnili, noví majitelé začali obnovovat výrobu. Neuvěřitelně levná, vysoce kvalifikovaná pracovní síla a silná průmyslová základna učinily investice do ukrajinské ekonomiky ziskovými. Na začátku 21. století na Ukrajině vznikla tržní ekonomika, tedy kapitalistická ekonomika.

Graf 1: Vývoj HDP Ukrajiny 2000-2020 (mld. USD).

Zdroj: Vlastní zpracování dle IMF.com

Z grafu 1 je patrné že největší růst ukrajinské ekonomiky připadá na období 2000-2008. To byla doba, kdy téměř všechny rozvojové země rychle rostly, což je fenomén často připisovaný rostoucím cenám komodit. Například Ukrajina těžila z vysokých cen oceli. V

roce 2004 dosáhl růst hrubého domácího produktu 12 % (nejvyšší úroveň od získání nezávislosti). Pozitivních výsledků v ekonomickém rozvoji bylo možné dosáhnout díky obnovení části ekonomických vazeb s ostatními zeměmi SNS, export ukrajinských výrobků do vyspělých zemí a stabilizovaný finanční systém státu také měl pozitivní dopad na ekonomiku, hodně statných podniků se staly soukromými a zahájily vlastní výrobu potřebného zboží. Ale už v roce 2008 se situace zcela změnila, značná závislost ukrajinské ekonomiky na exportu, zejména ocelářských výrobků, zkomplikovala průběh krize. Pokles cen ukrajinských metalurgických výrobků byl způsoben rostoucí konkurencí výrobců z Číny a sezónním snížením poptávky v hlavních spotřebitelských zemích. Začátkem léta 2008 se zpomalil růst cen železných kovů a na konci července začaly klesat ceny výrobků hutnictví železa. Začátkem října ministerstvo průmyslové politiky Ukrajiny oznámilo počátek vážné krize v železářském a ocelářském průmyslu: 17 z 36 ukrajinských vysokých pecí bylo zastaveno a byla zvážena možnost úplného uzavření podniků. Hlavním faktorem téměř 15% poklesu HDP v roce 2009 byl pokles zahraniční poptávky, který se rychle zotavil a způsobil oživení ukrajinské ekonomiky v podobě růstu HDP o 4-5 % v letech 2010-2011. Z grafu je vidět, že ekonomika Ukrajiny v období 2013 až 2016 výrazně klesala s průměrnou roční hodnotou 6 %, což bylo způsobeno státním převratem, anexí Krymu Ruskem a vypuknutím války v oblasti Donbasu, nicméně od roku 2016 ukrajinská ekonomika stabilně roste a dosahuje přibližně 3 % ročního růstu. HDP Ukrajiny na konci roku 2021 vzrostlo o 3,2 % oproti předchozímu roku 2020 a činilo necelých 200 miliard dolarů, což je historické maximum. Ekonomicky nejrozvinutějšími regiony Ukrajiny jsou regiony Dněpropetrovské a Záporožské oblasti a také města Kyjev, Charkov, Lvov a Oděsa. K ekonomice Ukrajiny v roce 2021 nejvíc přispělo město Kyjev (více než 20 % celkového HDP).

Sociální struktura společnosti na Ukrajině úzce souvisí s ekonomickým rozvojem země. Během let nezávislosti se propast mezi bohatými a chudými výrazně zvětšila. Třetina obyvatel přitom žije pod hranicí chudoby. Stát, který by se měl starat o nejchudší vrstvy obyvatelstva, není schopen jim plně zajistit sociální a peněžní podporu. Střední třída obyvatelů, která je považována za základ ekonomické a politické stability státu, se v Ukrajině zcela nevytvořila. Podobná sociální struktura je charakteristická pro země třetího světa.

4.1.2 Charakteristika Ruské federace

Ruská federace je svou rozlohou největší zemí na světě. Území Ruska se rozkládá na ploše asi 17,1 milionu kilometrů čtverečních. Nachází se na pevnině Eurasie a zaujímá východní i západní část kontinentu. Asi 30 % území Ruské federace se nachází v Evropě a 70 % - v Asii. Rusko lze považovat za severní zemi. Jeho hlavní část se nachází mezi 70° a 50° severní šířky, asi 20 % území leží za polárním kruhem. (geographyofrussia.com [online], [cit. 10.02.2022]).

Ruská federace má státní hranici s 16 státy o celkové délce asi 61 tisíc km (včetně 38 tisíc km moře). Ruská federace hraničí na severozápadě s Norskem a Finskem, na západě s Estonskem, Lotyšskem, Litvou, Polskem, Běloruskem a Ukrajinou, na jihozápadě s Gruzii, Ázerbájdžánem a Kazachstánem, na východě s Čínou, Mongolskem a se severní Korejí.

Hlavním městem je Moskva, k 1 lednu 2021 tam žije 12 655 050 obyvatel, což z ní dělá největší město v Evropě (rosstat.gov.ru [online], [cit. 10.02.2022]). Celkový počet obyvatel Ruské federace k 1. lednu 2022 činí 145 478 567 (rbc.ru [online], [cit. 09.02.2022]). Úředním jazykem je ruština ale vzhledem k národní rozmanitosti v Rusku však existuje obrovské množství regionálních jazyků. Hlavním náboženstvím je křesťanství. Mnoho občanů, zejména ve východních a jižních oblastech země, preferuje islám. V Khakassii, Burjatsku a některých oblastech Altaje – buddhismus. V židovských diasporách po celé zemi – judaismus.

Asi 70 % země zabírají roviny a nížiny. Jih země je převážně hornatý, nachází se zde kavkazské horské pásmo a zároveň nejvyšší hora Ruska – Elbrus (5642 m). Na Kamčatce a Kurilských ostrovech je mnoho sopek, čtvrtina z nich je stále aktivní. Nejvyšší a nejaktivnější sopka v Eurasii se nachází na poloostrovu Kamčatka a jmenuje se Klyuchevskaya Sopka. (advantour.com [online], [cit. 10.02.2022]). Téměř 40 % území země zabírají lesy – tvoří čtvrtinu lesních rezerv planety. V Rusku je 35 národních parků a 84 přírodních rezervací. V zemi je asi 2,8 milionu řek, z nichž největší jsou Volha, Jenisej, Lena, Ob a Amur. V severozápadní části Ruska se nacházejí 2 největší evropská jezera – Ladoga a Onega. V Rusku se rovněž nachází nejhlubší jezero na planetě – Bajkal. Rusko má značné zásoby zemního plynu, ropy, uhlí, železa a niklu.

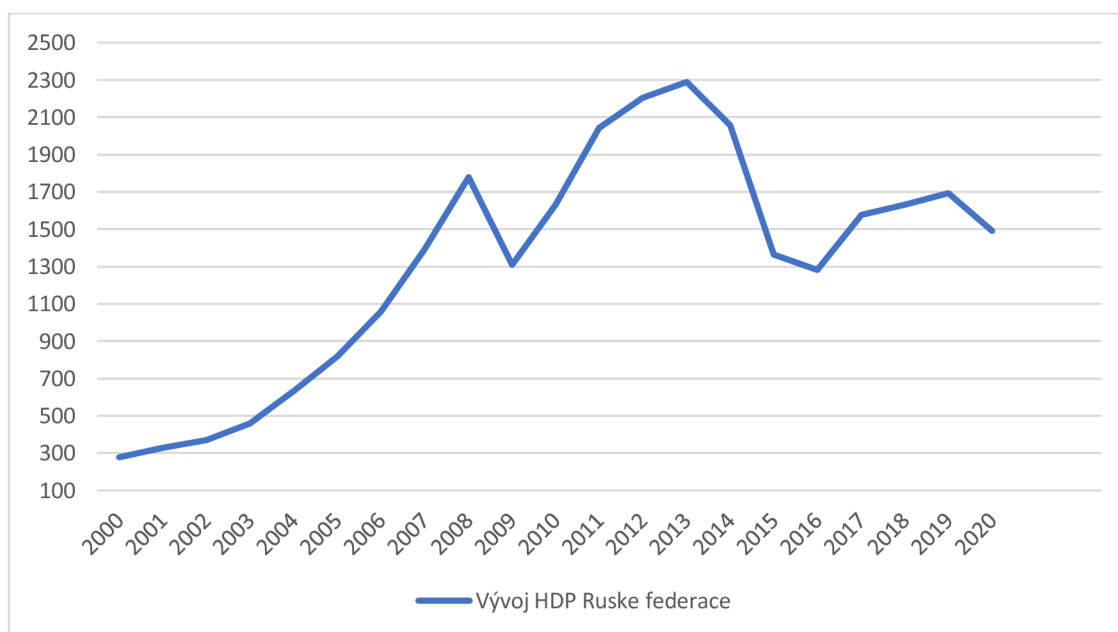
Ruská ekonomika

Po rozpadu Sovětského svazu se ekonomika Ruska, stejně jako jiných sovětských zemí, dostala do úpadku. Počátkem roku 1992 nastala kritická situace, kdy byl v podstatě zničen spotřebitelský trh, hrozil finanční kolaps, neodvádění plateb do státního rozpočtu a

starý systém státních cen zcela dožil. V důsledku inflace nikdo nechtěl prodávat výrobky za uměle nízké státní ceny, poměr mezi státní a tržní cenou byl stanoven na 1:40-1:50. Peníze začaly ztrácet smysl, začal přechod k přirozené směně mezi podniky. V roce 1991 byla země v podstatě ve stavu ekonomického kolapsu. Produkce klesala, rozpočtový deficit činil 27 % HNP, skrytá nezaměstnanost dosahovala 35 % pracovní síly, poptávka vysoce převyšovala nabídku a vytvořil se obrovský „převis peněz“, dosahující stovek miliard rublů. Veřejný dluh se přitom rychle zvýšil a dosáhl 103 miliard dolarů. V roce 2014 začala ruská ekonomika opět klesat, bylo to způsobeno mnoha faktory, mezi nejdůležitější patří: došlo k poklesu ceny ropy (ze 115,2 USD/barel v červnu 2014 na 45,1 USD/barel v lednu 2015 a na začátku roku 2016 na nejnižší úroveň od počátku 21. století, 27,5 USD/barel), byly uvaleny sankce kvůli anexi Krymu, došlo k devalvaci rublu (do konce roku 2014 klesl kurz skoro na polovinu). Již v roce 2014 kleslo tempo ekonomického růstu na 0,7 %, došlo k rekordnímu odlivu kapitálu, přímé zahraniční investice se propadly na minimum za celé postsovětské období.

Graf 2: Vývoj HDP Ruské federace 2000-2020 (mld. USD).

Zdroj: Vlastní zpracování dle Světová banka.

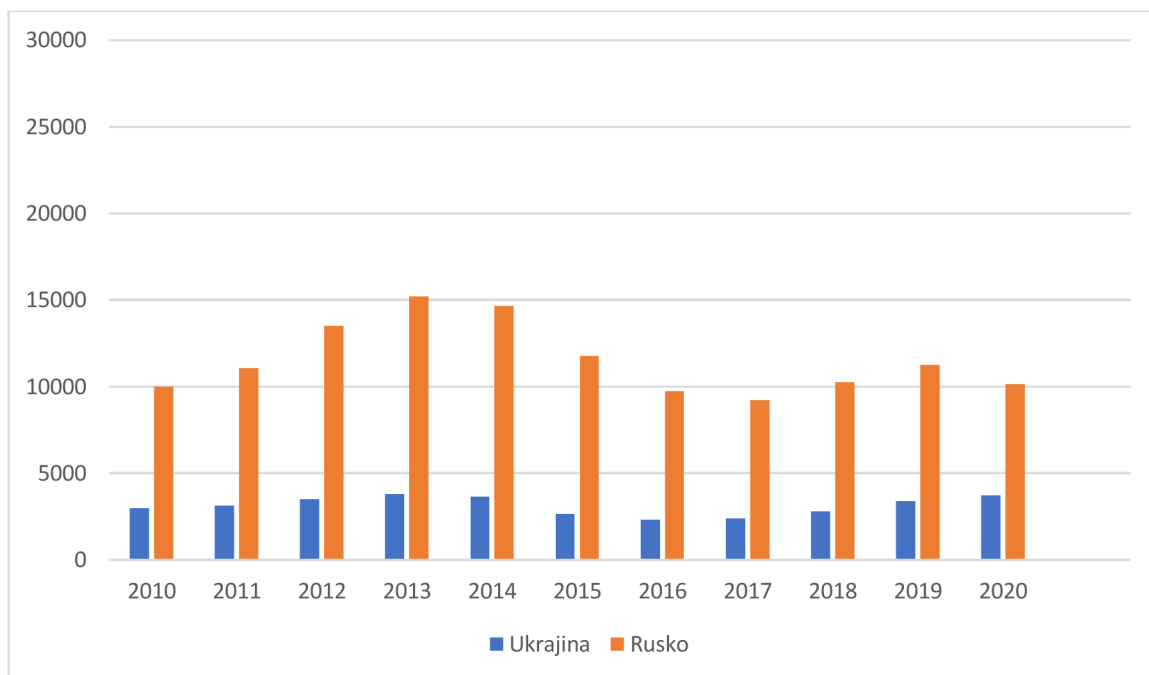
Z tohoto grafu je vidět, že hlavní ekonomický růst připadá na roky 2000-2008. Počátkem roku 2000 se v zemi začaly formovat základy vnitropolitické stability. Začalo se období hospodářského růstu, a poměrně rychlým tempem. Růst HDP v roce 2003 dosáhl 7,3 %, rubl se ustálil, země začala aktivně splácet svůj zahraniční dluh a zároveň zvyšovat své

zlaté a devizové rezervy. Růst výroby a kapitálových investic posílil investiční atraktivitu Ruské federace ve světě a vyjasnil se vyhlídky jeho rozvoje do budoucna. Se změnou vlády Ruské federace v březnu 2004 byla spojena také touha prosadit a urychlit proces ekonomických reforem a systémové transformace. Na programu byly správní a daňové reformy, snížení počtu ministerstev, resortů a státních úředníků, reforma přirozených monopolů, důraznější podpora malého a středního podnikání, boj proti korupci atd. Od roku 2003 do roku 2008 ruská ekonomika stabilně rostla a dosáhla v průměru 7% ročního růstu, což bylo z velké části způsobeno trvalé vysokou cenou ropy, ale krize v roce 2009 měla negativní dopad na stav ropného trhu, což vedlo ke kolapsu cen, v důsledku čehož se ruská ekonomika oproti předchozímu roku propadla o 7,9 %. V roce 2010 začal další růst ruské ekonomiky, především díky růstu cen ropy a zvýšené poptávce po komoditách z Číny. Růst byl pozorován téměř ve všech sektorech ekonomiky (s výjimkou zemědělství a stavebnictví), konečná čísla byla vyšší než v roce 2009. Od roku 2014 došlo k prudkému propadu HDP, bylo to způsobeno především 2 důvody, prvním je, že ruská ekonomika z velké části závislá na exportu přírodních zdrojů, její pokles se zpomalil proti znehodnocení rublu v posledním měsících v roce. Ve druhé polovině roku také začal klesat i dovoz po zavedení sankcí EU a USA. Pokles dovozu lze vysvětlit krizí na Ukrajině, sankcemi a celkovým zhoršením investičního klimatu, export - politickými důvody a poklesem cen ropy a plynu. V roce 2014 Rusko zkazilo diplomatické vztahy téměř s celým světem. V důsledku toho klesly přímé zahraniční investice ze 70 miliard USD v roce 2013 na 2 miliardy USD v roce 2015. Přímé investice však nejsou jen peníze: jsou to nové technologie a začlenění do globálních výrobních a výzkumných řetězců. Podnikání v Rusku se opět stalo nepředvídatelným a zahraniční společnosti nemají chuť investovat do ruské ekonomiky. V roce 2015 se pokles HDP zvýšil na 2,3 % a pokračoval až do začátku roku 2016. Od roku 2017 se ruská ekonomika začala postupně zotavovat a dosáhla přibližně 1,4 % ročního růstu. V roce 2021 HDP Ruské federace činil 1 560,34 miliard dolarů.

4.1.3 Porovnaní ekonomik Ukrajiny a Ruské federace

K 1. lednu 2021 je ruská ekonomika jednou z největších na světě a je na 11. místě z hlediska HDP, zatímco ukrajinská ekonomika je až na 54. místě, ale za poslední 4 roky ukrajinská ekonomika roste mnohem rychleji než ruská, což se vysvětluje oslabením tlaku státu na podnikání a rychlým růstem mezd po roce 2015, což pomohlo domácí poptávce stát se jedním z hlavních tahounů ekonomického růstu.

Graf 3: HDP na obyvatele Ruské federace a Ukrajiny 2010-2020 (tis. USD).

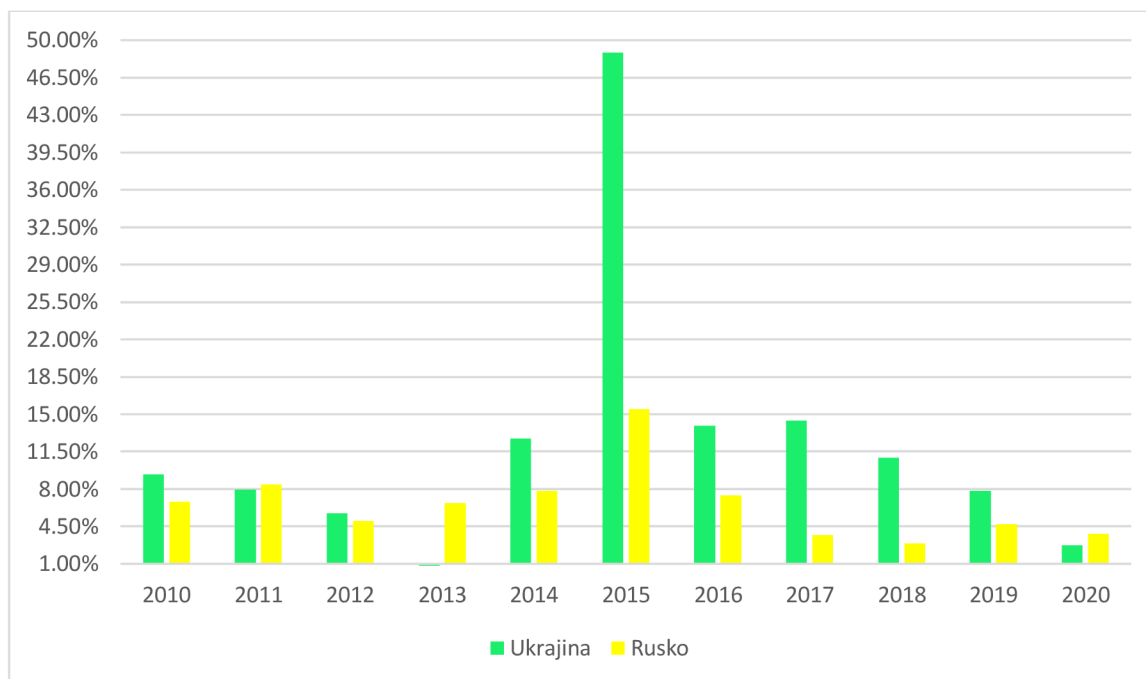
Zdroj: Vlastní zpracování dle – Světová banka.

Z grafu 3 je patrné že ekonomika Ruské federace je mnohem silnější než ekonomika Ukrajiny. Podle ukazatelů HDP na obyvatele Ukrajina zaujímá jedno z posledních míst v Evropě. Může to být způsobeno dvěma základními věci, první je „uměle vytvořená energetická krize“, která urychluje inflaci. Na tomto pozadí neexistuje valorizace platů, důchodů nebo sociálních dávek. Dalším vysvětlením nízkého HDP na obyvatele může být to, že kdyby se výpočet prováděl podle skutečného počtu obyvatel, a ne podle oficiální statistiky sčítání lidu (poslední sčítání lidu na Ukrajině proběhlo před více než 20 lety a skutečný počet lidí žijících na zemi lze vypočítat jen velmi přibližně a nepřímými ukazateli), samotná hodnota HDP pak možná bude více, protože za posledních 20 let se počet obyvatel Ukrajiny podle odborníků snížil o téměř 7 milionů lidí.

Vývoj inflace v Ruské federaci a na Ukrajině

Druhým makroekonomickým ukazatelem, který byl zvolen pro ekonomickou analýzu daných zemí je inflace, která těsně souvisí s jinými makroekonomickými ukazateli jako jsou například HDP a zahraniční obchod.

Graf 4: Míra inflace v Ruské federaci a na Ukrajině

Zdroj: Vlastní zpracování dle - Světová banka.

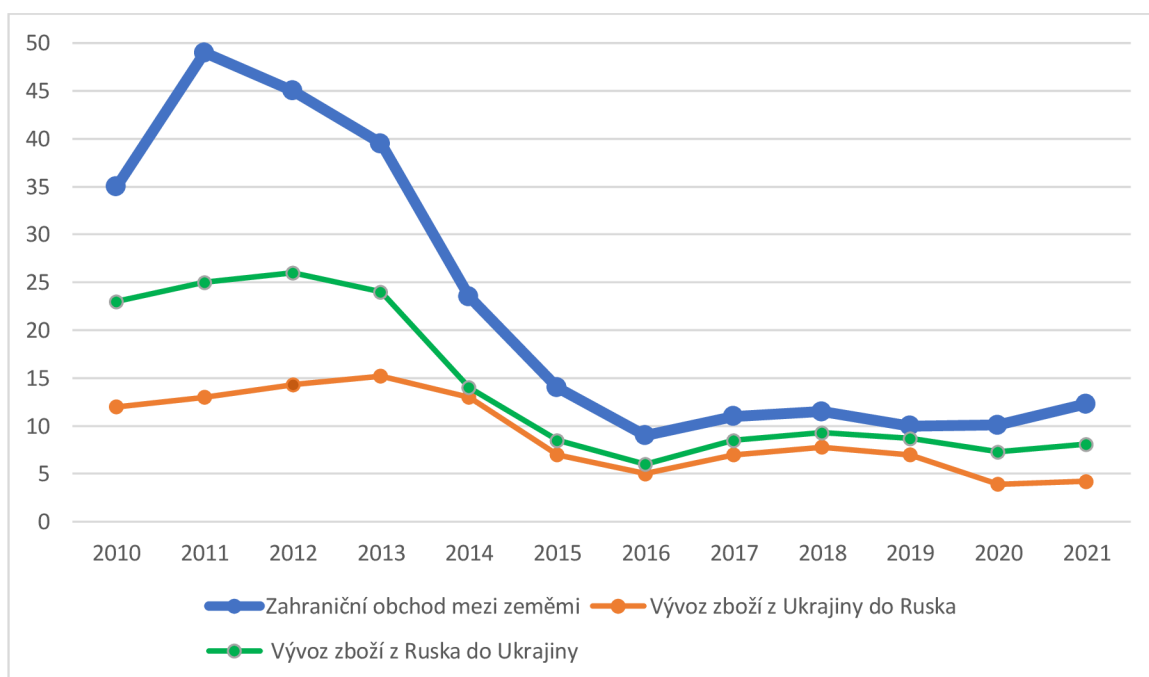
Z grafu 4 je vidět, jak se vyvíjela míra inflace v daných zemích. Je patrné, že největší růst míry inflace spadá do roku 2015 a to v obou zemích. Ke konci roku 2015, v důsledku prudké devalvace rublu, inflace zrychlila a dosáhla maximální hodnoty za 10 let ve výši 15 %. Ceny potravin podle Rosstatu za celý rok 2015 vzrostly o 14 % (15,4 % v roce 2014). Růst cen nepotravinářského zboží v prosinci roku 2015 činil 0,4 % a za rok 13,7 % (8,1 % v roce 2014). Služby v prosinci zdražily v průměru o 0,7 % a v roce 2015 o 10,2 % (10,5 % v roce 2014).

V roce 2014 podle Světové banky činila roční míra spotřebitelské inflace na Ukrajině 12,9 % a v roce 2015 se zvýšila téměř 4násobně na 48,8 %. Toho roku v zemi zdražila doprava, léky a potraviny (nejvíce zelenina, ovoce, nejméně maso a mléčné výrobky). Meziroční míra inflace v roce 2016 činila 13,9 %. Výrazně vzrostly ceny všech komunálních služeb - plyn, elektřina, teplo. Na konci roku 2018 inflace na Ukrajině klesla na pětileté minimum 10,9 %. To vše díky zpomalení spotřebitelských cen a příznivé situaci na devizovém trhu. V roce 2019 byla inflace 7,8 %, v roce 2020 – 2,8 %.

4.1.3.1 Zahraniční obchod Ruské federace a Ukrajiny

Ukrajina a Rusko měly díky své geografické poloze a kulturním a historickým vazbám dobře nastavený systém obchodu mezi státy – v roce 2014 tvořily kovy a obilí 40 % ukrajinského exportu, v roce 2018 – 44 %. Ukrajina a Rusko jsou historicky blízké země díky své společné sovětské minulosti, tyto státy měly kulturní blízkost a dlouhodobou obchodní a ekonomickou spolupráci, která se formovala průběhu dlouhých let. Po rozpadu Sovětského svazu a nezávislosti Ukrajiny v roce 1991 zůstaly tyto země pro sebe navzájem klíčovými obchodními a ekonomickými partnery. Nejlepší ukazatele obchodu mezi zemi byly zaznamenány v letech 2011–2013. Nicméně po únorových událostech roku 2014 v Kyjevě a začátku války na Donbasu začaly ukazatele vzájemného obchodu rychle klesat. Od vojenského konfliktu s Ruskem ztratila Ukrajina mnohem více než Rusko, a to přímo i nepřímě. Spolu s Krymem a východem Donbasu země přišla o téměř 100 miliard dolarů majetku a 13,7 % HDP. Závislost Ukrajiny na Rusku v obchodu byla a zůstává řádově vyšší než závislost Ruska na Ukrajině – Rusko se na ukrajinském dovozu v roce 2014 podílelo 23 %, v roce 2018 stále 14 %. Obrat zahraničního obchodu mezi Ukrajinou a Ruskem v roce 2021 dosáhl 12,3 miliardy USD, což je nárůst o 22,8 % ve srovnání s rokem 2020. Tato skutečnost je zobrazena na grafu 5.

Graf 5: Zahraniční obchod mezi Ukrajinou a Ruskou federací (mld. USD).

Vlastní zpracování dle Ukrstat.

Jak je vidět na grafu 5 od roku 2014 do roku 2016 došlo k výraznému snížení objemu bilaterálního obchodu. Je to dáno především řadou vzájemných zákazů a sankcí, které země vůči sobě uvalují. Jednou z hlavních oblastí vzájemného obchodu a spolupráce byl vojensko-průmyslový komplex, citelný dopad na vzájemný obchod měly události z počátku roku 2016. Od 1. ledna Rusko zcela zakázalo dovoz ukrajinských zemědělských produktů. Toto rozhodnutí bylo přijato v reakci na spuštění zóny volného obchodu mezi Ukrajinou a Evropskou unií. V roce 2017 došlo k nárůstu vzájemného obchodu: objem vývozu do Ruska činil 3,9 miliardy USD (+9,6 %) a dovoz na Ukrajinu — 7,2 miliardy USD (+40 %). V roce 2018 vývoz do Ruska mírně poklesl - o 7,2 % a činil 3,65 mld. USD, zatímco dovoz na Ukrajinu vzrostl na 8 mld. USD (+12,3 %) a celkový obchodní obrat činil 11,7 mld. USD. 27 % obchodu Ukrajiny bylo s Ruskem, do roku 2018 podíl Ruska na ukrajinském zahraničním obchodu klesl na 11,3 %. Celkový obchodní obrat začal klesat od roku 2019 a tento trend byl pozorován i v roce 2020. Ukrajina obchoduje s Ruskem se ztrátou. Po celou dobu byla celková obchodní bilance záporná: Ukrajina nakoupila z Ruska více zboží, než prodala.

Reálné příjmy obyvatel v obou zemích jsou obtížné pro srovnání kvůli různým metodám výpočtu, ale platy na Ukrajině rostou poslední dva roky asi dvakrát rychleji. Je to z velké části dáno tím, že se pro Ukrajince otevřel evropský trh práce, což nutí místní zaměstnavatele zvyšovat platy.

4.2 Vývoj nezaměstnanosti ve vybraných zemích a problémy na trhu práce

Nezaměstnanost vede ke snížení potenciálního hrubého produktu a národního důchodu země, obrovské peněžní prostředky jsou vynakládány na výplatu dávek v nezaměstnanosti, rekvalifikace a zaměstnávání nezaměstnaných. Jde o poměrně složitý jev, který se objevuje ve společnosti s tržní ekonomikou, kdy část populace v produktivním věku není zaměstnána ve výrobě zboží a služeb, nemůže se uplatnit na trhu práce z důvodu nedostatku vhodných pracovních míst, v důsledku čehož člověk zůstává bez platu jako hlavního zdroje nutné obživy. V případě nezaměstnanosti není možné plně využít pracovní zdroj, v důsledku čehož ekonomický systém nefunguje na plný výkon. Ztráta zaměstnání a nemožnost najít práci působí na člověka nejsilnější psychický tlak. Životní úroveň nezaměstnaných klesá, jedinec se stává ještě náchylnější k jakýmkoli společenským změnám, které v důsledku ovlivňují jeho zdraví a životy jeho blízkých.

Tabulka 1: Míra nezaměstnanosti a počet ekonomicky aktivního obyvatelstva Ukrajiny v období 2010–2020. (Od roku 2014 jsou všechny údaje uvedeny bez zohlednění Krymu a Donbasu.)

Rok	Osoby ekonomicky aktivní	Osoby nezaměstnané	Míra nezaměstnanosti
2010	20 221	1 784	8,8 %
2011	20 248	1 732	8,6 %
2012	20 394	1 657	8,1 %
2013	20 478	1 576	7,7 %
2014	19 035	1 847	9,7 %
2015	17 396	1 654	9,5 %
2016	17 303	1 677	9,7 %
2017	17 193	1 697	9,9 %
2018	17 296	1 578	9,1 %
2019	17 382	1 487	8,6 %
2020	16 918	1 674	9,9 %
2021	16 720	1 678	9,8 %

Zdroj: vlastní zpracování dle minfin.ua.

Míra nezaměstnanosti obyvatel Ukrajiny a počet ekonomicky aktivního obyvatelstva za roky 2010–2020 ukazuje tabulka 1. Jak je vidět, od roku 2014, dochází k prudkému nárůstu míry nezaměstnanosti, což lze vysvětlit nestabilní politickou situací v zemi (mnoho podniků na východě země přestalo pracovat nebo byly geograficky přemístěny). Na Ukrajině je míra nezaměstnanosti nižší než v mnoha evropských zemích. Situace v zemi se přitom podle oficiálních údajů mírně zlepšuje, což můžeme sledovat v tabulce 1, kdy od roku 2017 dochází k postupnému snižování míry nezaměstnanosti, ale nebere se v úvahu stínový sektor ekonomiky, který v posledních letech roste.

Míra nezaměstnanosti podle metodiky ILO vzrostla ze 7,7 % v roce 2013 na 9,9 % v roce 2016, což je negativní ukazatel. K nárůstu nezaměstnanosti došlo především u mužů (z 8,5 % na 10,8 %), což je rovněž negativní trend. Na trhu práce Ukrajiny v moderních podmínkách existuje řada problémů, které je třeba řešit a regulovat státem. Nejaktuálnějším problémem je tedy vysoký podíl nezaměstnaných s vyšším vzděláním. V tomto ohledu je nutné zajistit racionální státní politiku financování vzdělávání velkého počtu studentů a efektivní rozdělení počtu míst pro různé obory ve vysokoškolském systému. Také na Ukrajině je situace se zaměstnáváním mladých lidí vyhrocená (podíl mladých lidí na

celkovém počtu nezaměstnaných byl cca 30 %). Mladí lidé tvoří samostatnou část trhu práce a rozvíjejí se zvláštním způsobem.

Na ukrajinském trhu práce existuje několik problémů, které ovlivňují míru nezaměstnanosti a počet zaměstnaných osob. Můžeme vyčlenit nejdůležitější:

Za prvé, jedním ze systémových problémů ukrajinské ekonomiky je nesoulad mezi dovednostmi uchazečů a požadavky kladenými zaměstnavateli, částečně proto i přes výraznou poptávku podniků po pracovní síle byla míra nezaměstnanosti v roce 2020 docela vysoká. V neposlední řadě hraje skutečnost, že ukrajinský vzdělávací systém nedrží se na úrovni se změnami na moderním trhu práce, ke kterým dochází v důsledku globalizace a technologického pokroku. Stava se, že osoby, které obdržely vysokoškolské vzdělání mají profesi, která to nevyžaduje.

Za druhé, nízká produktivita práce. Produktivita práce, navzdory růstu za posledních 15 let, je stále nízká. Podle hodnocení ILO tohoto ukazatele Ukrajina je ve druhé stovce mezi zeměmi světa. Produktivita práce na Ukrajině byla v roce 2020 nižší nejen ve srovnání se zeměmi EU, ale i s některými postsovětskými státy.

Za třetí, snižování a stárnutí populace. Podle Světové banky je Ukrajina na 12. místě na světě, pokud jde o pokles počtu obyvatel. Na 10 zaměstnanců na Ukrajině v průměru připadá 11 důchodců. V důsledku toho penzijní fond vyžaduje neustálé dotace ze státního rozpočtu. To odvádí veřejné prostředky od investičních výdajů, výdajů na vzdělávání a vede k nízkým tempům růstu potenciálního HDP. Vysoká zátěž pracujících dále umocňuje vysokou úroveň neformálního zaměstnání. V roce 2020 byl každý pátý pracovník na Ukrajině zaměstnán neformálně.

Za čtvrté, pracovní migrace. Neexistují přesné údaje o počtu Ukrajinců pracujících v zahraničí. Podle různých odhadů jde však asi o 3 miliony lidí. Někteří z nich jsou sezónní pracovníci. Podle Ukrstatu bylo loni v zahraničí ve stejnou dobu v průměru asi 2,5 milionu Ukrajinců. Pracovní migrace ovlivňuje nejen kvantitu a kvalitu pracovních zdrojů a produktivitu práce v rámci země, ale také výrazně činí ukrajinskou ekonomiku závislou na objemu příchozích peněžních převodů ze zahraničí.

Tabulka 2: Míra nezaměstnanosti a počet ekonomicky aktivního obyvatelstva Ruské federace v období 2010-2020.

Rok	Osoby ekonomicky aktivní	Osoby nezaměstnané	Míra nezaměstnanosti
2010	75 478	5 544	7,3 %
2011	75 752	4 922	6,5 %
2012	75 675	4 131	5,5 %
2013	75 529	4 137	5,5 %
2014	75 428	3 889	5,2 %
2015	76 588	4 264	5,6 %
2016	76 636	4 243	5,5 %
2017	76 285	3 969	5,2 %
2018	76 190	3 658	4,8 %
2019	75 398	3 465	4,6 %
2020	74 923	4 321	5,8 %
2021	75 025	4 357	5,7 %

Zdroj: vlastní zpracování dle rosstat.ru.

Tabulka 2 znázorňuje vývoj míry nezaměstnanosti a počet nezaměstnaných osob k celkovému počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva Ruské federace. Vrchol boje proti nezaměstnanosti v Rusku připadá na rok 2009. V tomto období vláda organizovala veřejně prospěšné práce pro nezaměstnané občany a služby zaměstnanosti začaly poskytovat půjčky na zahájení podnikání. Také v roce 2009 bylo zavedeno pořádání kurzů pro rekvalifikaci zaměstnanců. Od roku 2010 do roku 2014 můžeme sledovat snížení nezaměstnanosti, v důsledku provedené statní politiky. Stav trhu práce v Rusku v letech 2014-2015, kdy můžeme sledovat nepatrný nárůst nezaměstnanosti, je silně ovlivněn politickými událostmi a ekonomickými jevy jak uvnitř zemi, tak i za jejími hranicemi. Bezpodmínečný vliv na celkovou situaci měly různé faktory:

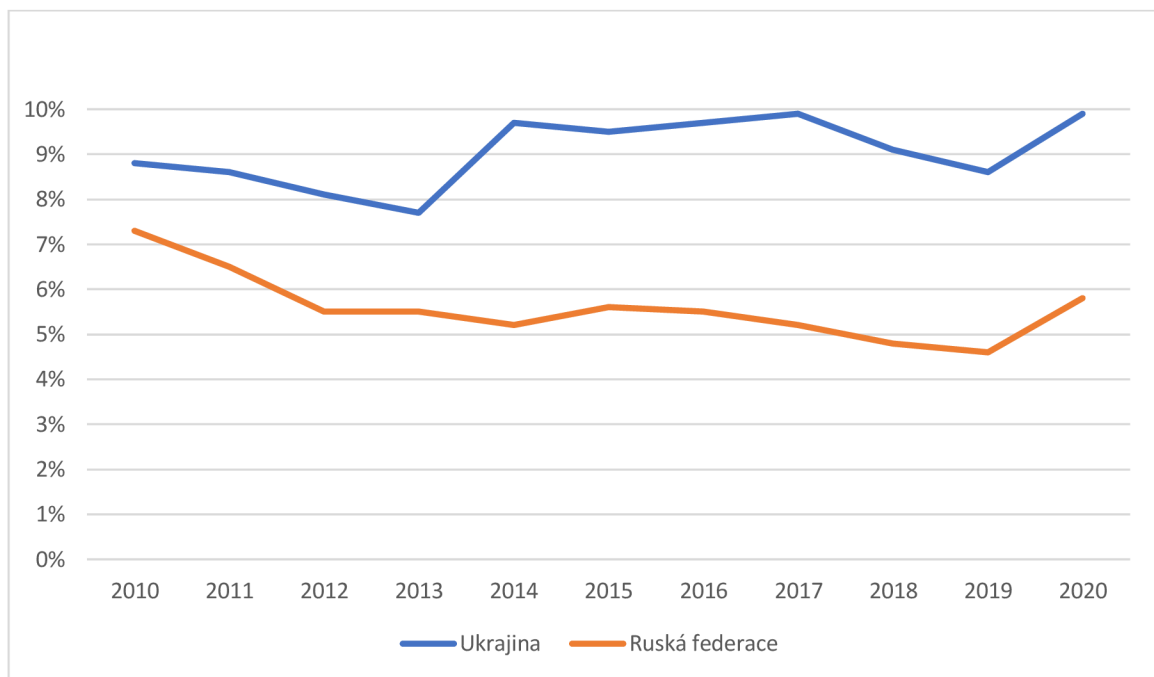
- Události na Ukrajině - anexe Krymu;
- Růst cen;
- Západní sankce;
- Inflace;
- Nízká životní úroveň velké části populace atd.

V letech 2016-2017 je patrný postupný pokles míry nezaměstnanosti. Vzhledem k problému nezaměstnanosti v Ruské federaci v rozmezí 2017-2020 lze konstatovat, že v Rusku nabývá míra nezaměstnanosti přijatelné hodnoty a nepřekračuje teoretickou míru nezaměstnanosti 4-6 %. I přes současnou relativně nízkou míru nezaměstnanosti je však nutné vyvíjet a realizovat opatření, která pomohou minimalizovat počet nezaměstnaných a řešit velké sociální problémy. V roce 2020 došlo ke zvýšení nezaměstnanosti o 1,2 % oproti roku 2019. Bylo to způsobeno ve větší míře zavedením koronavirových opatření, kvůli kterým mnoho lidí přišlo o své zaměstnání. Na podporu Rusů, kteří přišli o práci kvůli pandemické krizi, vláda zvýšila maximální podporu v nezaměstnanosti na minimální mzdu (12,13 tisíc rublů, přibližně 4000kč) a minimální podporu na 4,5 tisíce rublů (přibližně 1200kč). To vedlo v dubnu roku 2020 k prudkému nárůstu (80 %) počtu oficiálně evidovaných nezaměstnaných na úřadech práce, v květnu se jejich počet zvýšil o dalších 63 % a dosáhl 3,143 milionu lidí, z toho 1,9 milionu pobíralo podporu v nezaměstnanosti. Ve druhém čtvrtletí roku 2020, které bylo vrcholem pandemie koronaviru a obdobím nepracovních dnů a přísných ekonomických omezení, bylo 4,87 milionu Rusů (v průměru měsíčně) nezaměstnaných. Tyto osoby se chtěli nějakou prací najít, ale nebyli započítáni jako nezaměstnaní ve statistice. Z toho 2,93 milionu lidí opravdu chtěli pracovat, ale zároveň z nějakého důvodu práci nehledali a nebyli připraveni ji okamžitě začít, 1,84 milionu lidí práci nehledalo, ale bylo připraveno pracovat (včetně 790 tisíc Rusů zoufalých z hledání práce) a 91 tisíc hledalo práci, ale nebylo připraveno ji v blízké budoucnosti zahájit. Všechny tyto osoby Rosstat neklasifikoval jako nezaměstnané. Důvodem je skutečnost, že podle kritérií MOP za nezaměstnanou osobu je považována pouze ta, která současně nemá žádnou práci, nebo si práci hledala v posledních čtyřech týdnech a byla připravená do týdne začít pracovat. Není-li jedno z těchto kritérií splněno, statistiky již neřadí nezaměstnané mezi nezaměstnané. Například, pokud člověk chce pracovat, ale v tuto chvíli nevidí pro sebe příležitost najít si práci vhodnou pro profesní profil a platovou úroveň, nespadá do statistik nezaměstnaných, resp. patří k pracovní síle (součet zaměstnaných a nezaměstnaných) .

Na konci roku 2020 dochází ke snížení míry nezaměstnanosti na 5,7 %. Hlavním důvodem této dynamiky je pomalé, ale trvalé oživení malých a středních podniků, které tvoří pětinu všech pracovních míst v zemi. Závažnější karanténní omezení už v té době neexistovala, takže spotřebitelská poptávka na ruském trhu rostla. To povedlo k tomu, že ve firmách vzrostl optimismus a ochota najímat nové zaměstnance. V současnosti v zemi znatelně klesá i celkový počet nezaměstnaných Rusů oficiálně registrovaných na úřadech

práce. Jak uvádí ministerstvo práce a sociální ochrany Ruské federace, na začátku roku 2021 bylo v Rusku více než 2,7 milionu takových občanů, pak do konce července toto číslo kleslo o více než polovinu na 1,11 milionu.

Graf 6: Vývoj míry nezaměstnanosti na Ukrajině a v Ruské federaci (%).

Zdroj: Vlastní zpracování dle Ukrstat a Rosstat.

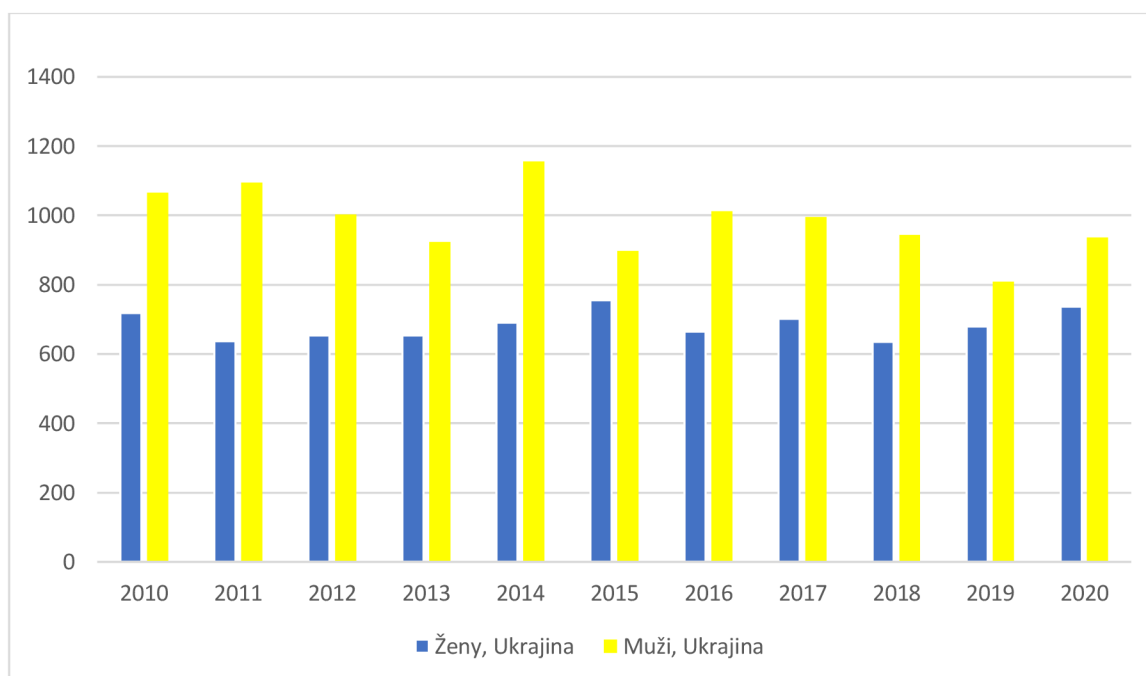
Z grafu 6 vyplývá, že křivka míry nezaměstnanosti v obou zemích má podobný charakter. Do roku 2013 v obou státech můžeme pozorovat snížení míry nezaměstnanosti, hlavně díky zavedení a úspěšné realizaci politiky nezaměstnanosti a taky díky tomu že ekonomiky se začaly zotavovat po hospodářské krizi v roce 2009 to následně vedlo ke zvýšení počtu nových firem v různých odvětvích ekonomiky a vytvoření nových pracovních míst. Jelikož události roku 2014 mají obrovský dopad jak na Rusko, tak na Ukrajinu můžeme vidět současné zvýšení míry nezaměstnanosti které pokračovalo až do roku 2016 v Rusku a do roku 2017 na Ukrajině. V období 2017 až 2019 dochází ke stabilizaci situace na trhu práce a úřady daných zemi zaznamenaly snížení nezaměstnanosti. V roce 2020 ale můžeme vidět opětovný prudký nárůst nezaměstnanosti kvůli pandemii koronaviru která měla obrovský dopad na stav jak ekonomiky celkem, tak i na trh práce.

4.3 Struktura nezaměstnanosti ve vybraných zemích

4.3.1 Nezaměstnanost žen a mužů

Ve většině částí světa pravděpodobnost úspěšně se zapojit do trhu práce a najít si vhodné zaměstnání u žen je nižší než u mužů, ale ve sledovaných státech statistika ukazuje opačnou situaci. V obou zemích je patrné, že nezaměstnanost mužů převyšují nezaměstnanost žen i když počty žen mezi obyvatele jsou větší než počty mužů.

Graf 7: Nezaměstnanost žen a mužů na Ukrajině 2010-2020 (tis. osob.).

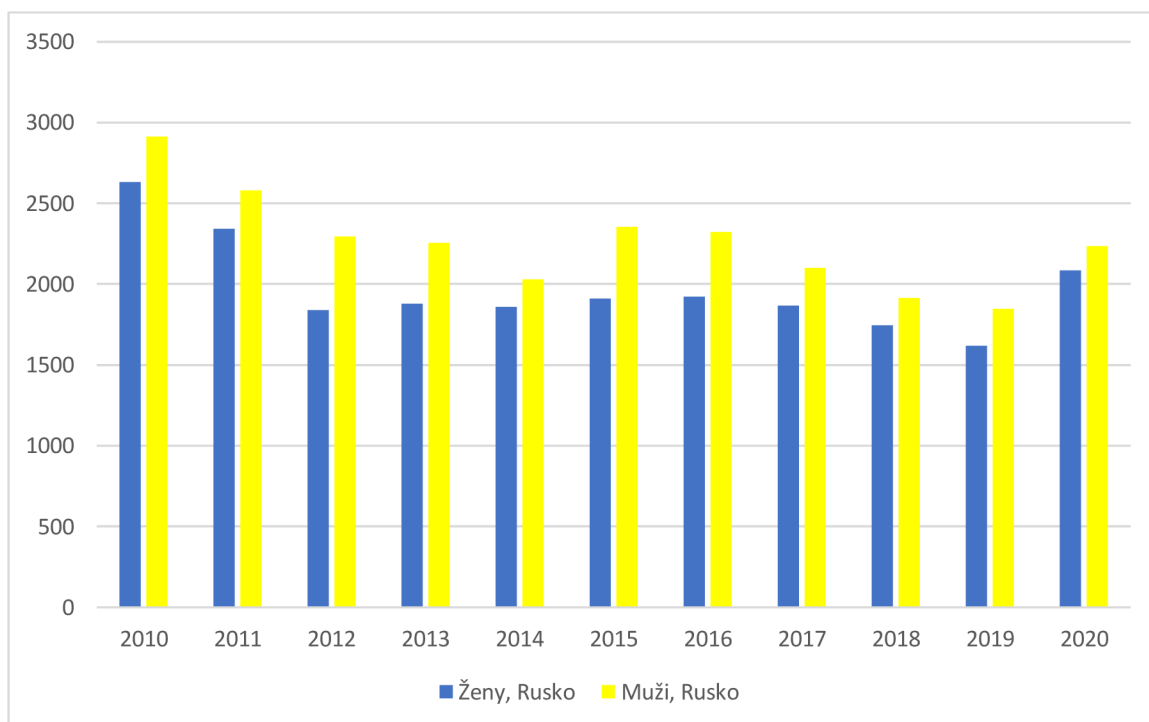
Zdroj: Vlastní zpracování dle Ukrstat

Na grafu 7 můžeme vidět, že na začátku sledovaného období počet nezaměstnaných mužů byl skoro 2krát větší než počet žen. Největší rozdíl lze pozorovat v roce 2014, kdy kvůli válečné situaci na východě Ukrajiny hodně mužů přešlo do dobrovolných ozbrojených jednotek. Genderová analýza nezaměstnanosti ukazuje, že celková míra nezaměstnanosti u žen je nižší než u mužů. Studie vzdělanostní úrovně populace však ukazuje, že míra nezaměstnanosti žen s vyšším vzděláním je vyšší než u odpovídající kategorie mužů (32,8 % oproti 25,2 %).

Na Ukrajině existují genderové disproporce z hlediska zaměstnanosti podle sektorů ekonomiky. Výsledky studie odhalují jasné rozdělení ekonomiky na „ženský“ a „mužský“ sektor. Je jasné, že ženy absolutně dominují v sociálním pojištění, zdravotnictví a stravování (přes 80 % zaměstnanců). Dominují také ve vzdělávání, kultuře a finančních aktivitách (asi 70 % zaměstnaných). Ženy mají zpravidla nízkou dostupnost prestižních profesí a pozic v obchodu a managementu souvisejících se zodpovědností a rozhodováním. Důvody převisu míry nezaměstnanosti mužů nad ženami na Ukrajině můžou být:

- Relativně vyšší konkurence v „mužských“ zaměstnáních;
- Aktivnější a riskantnější chování při hledání vysoce placených pracovních míst.

Graf 8: Nezaměstnanost žen a mužů v Ruské federaci 2010-2020 (tis. osob.).

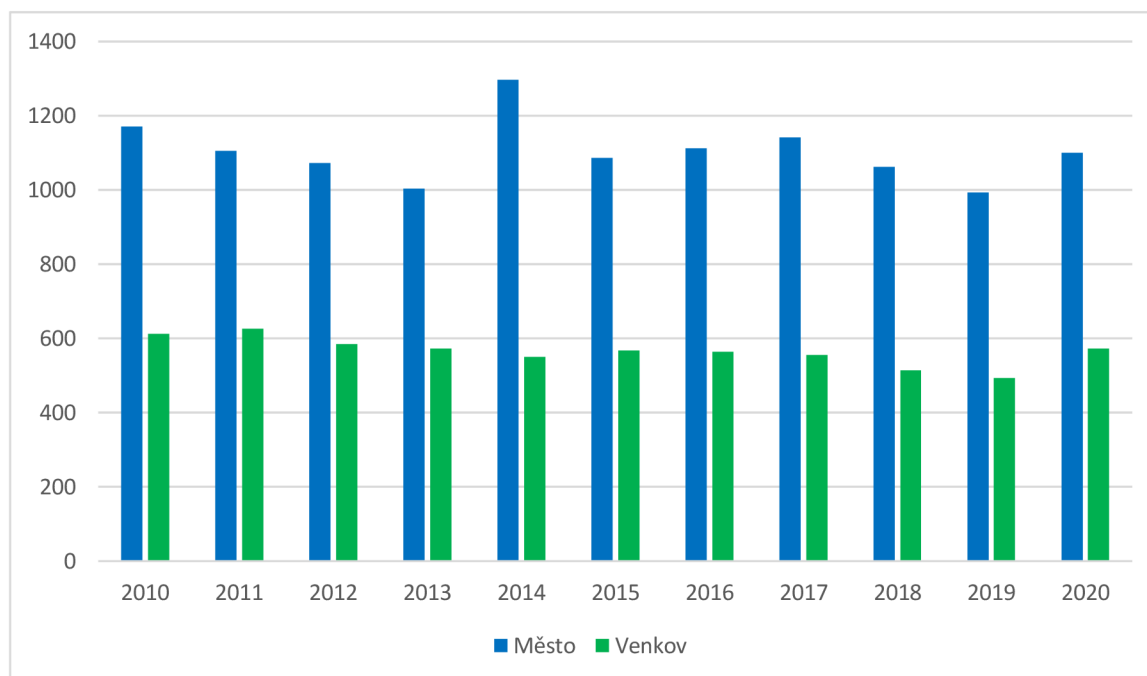
Zdroj: Vlastní zpracování dle Rosstat.

Trh práce v Ruské federaci se vyznačuje genderovou propastí - počet nezaměstnaných mužů převyšuje počet nezaměstnaných žen. Vysoká míra zapojení žen do pracovní činnosti v Rusku určuje nižší míru nezaměstnanosti mezi nimi. Ve většině regionů Ruské federace dochází k nárůstu počtu žen, které nejsou zaměstnány. Odborníci odhadují nezaměstnanost žen na 7-8 milionů lidí, což je výrazně více než oficiální údaje, protože míra skryté nezaměstnanosti je značná. Tyhle počty jsou ale stejně nižší než u mužů. Na grafu 8 je

znázorněn vývoj nezaměstnanosti podle pohlaví a je vidět, že počet nezaměstnaných mužů je o něco větší, než počet žen. Podle statistik Rosstatu je počet žen v Rusku, stejně jako na Ukrajině, vyšší, na 1 000 mužů připadá 1 154 žen. Míra nezaměstnanosti žen a mužů ovšem těsně souvisí s celkovým vývoje nezaměstnaností v zemi. Ale i když počet zaměstnaných žen je vyšší než zaměstnaných mužů, ženy v Ruské federaci ve větší míře jsou vystaveny genderové nerovnosti na trhu práce. Nízká konkurenceschopnost žen na trhu práce je dána objektivními i subjektivními okolnostmi. Zaostávání žen za muži v úrovni odborné přípravy a kvalifikace patří do kategorie objektivních. Ze subjektivních důvodů je nejvýznamnější psychická nepřipravenost žen ucházet se o zaměstnání, protože jsou zvyklé na jistotu v pracovní sféře. Existuje řada faktorů, které způsobují rozdíly na trhu práce mezi muži a ženami: pro zaměstnavatele je pracovní síla žen méně zajímavá kvůli mateřské dovolené, nemocenské nebo kvůli péči o dítě. Potíže při hledání zaměstnání jsou často spojeny se ztrátou odborných znalostí a kvalifikace z důvodu délky období nedobrovolné nezaměstnanosti nebo nepřítomnosti ženy na pracovišti ze sociálních důvodů.

4.3.2 Nezaměstnanost podle regionálního rozložení

Graf 9: Nezaměstnanost na Ukrajině ve městech a na venkově 2010-2020 (tis. osob.).

Zdroj: Vlastní zpracování dle Urkstat.

Na grafu 9 je hned na první pohled vidět, že nezaměstnanost v ukrajinských městech daleko převyšuje nezaměstnanost registrovanou na venkově. Během sledovaného období je patrné, že nezaměstnanost na venkově se téměř nemění, taková docela nízká míra nezaměstnanosti ve venkovských oblastech na Ukrajině může být spojena především s tím, že na Ukrajině hraje zemědělský export vedoucí roli. Podíl zemědělských produktů a potravin na celkovém objemu ukrajinského exportu v roce 2020 činil 45 % neboli 22,2 miliardy dolarů (ministerstvo zemědělství). V komoditní struktuře mezinárodního obchodu se zemědělskými produkty v roce 2020 tvoří většinu vývozu z Ukrajiny: rostlinný olej - 28,3 %; kukuřice - 28 %; pšenice - 10,2 % (Ukrstat).

Nárůst zaměstnanosti na venkově v období 2017-2019 souvisí s rozvojem reálného sektoru ekonomiky (především zemědělství, které je v současnosti jedním z hlavních zaměstnavatelů na venkově) a drobného podnikání, odvětvové diverzifikace ekonomiky. Problémy udržení zaměstnanosti na venkově jsou stále více závislé na intenzivním, inovativním rozvoji jiných druhů podnikání na venkově, především místního průmyslu, zpracování, cestovního ruchu, skladů, služeb a alternativního podnikání. Pro zlepšení venkovského prostředí a zvýšení atraktivity obce jako místa práce a života v moderních podmínkách je nutné rozvíjet diverzifikaci zemědělské výroby.

Také v současné době Ministerstvo hospodářství Ukrajiny pro státní podporu zemědělství na léta 2021-2023 schválilo strategii, která počítá v doplnění podpory o nové programy a rozšíření oblastí pro stávající programy. Konkrétně bylo schváleno 7 hlavních programů podpory:

- finanční podpora činností v agrokomplexu (úvěry, pojištění);
- podpora produkce specializovaných plodin (potravinová bezpečnost);
- podpora zemědělství;
- pěstování brambor;
- podpora zahradnictví, vinohradnictví, chmelařství;
- podpora hospodářských zvířat;
- částečná kompenzace nákladů na vybavení zemědělskou technikou.

Zavedení a úspěšná realizace těchto programů dále povede k ještě většímu poklesu nezaměstnanosti ve venkovských oblastech Ukrajiny.

Tabulka 3: Míra nezaměstnanosti v jednotlivých regionech Ukrajiny

Oblast	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Vinnytská	11,1	10,9	9,7	9,2	11,1	9,3	10,2	10,4	10,3	9,4	10,3
Volyňská	9,3	9,1	8,8	8,4	10,3	10,0	11,4	11,7	11,5	10,8	11,6
Dneprovská	7,6	7,3	7,0	6,8	8,3	7,4	8,0	8,2	8,0	7,6	8,4
Doněcká*	9,1	8,7	8,5	8,2	11,3	14,2	14,5	14,8	15,0	14,9	14,9
Žytomyrská	11,0	11,2	10,7	10,2	12,3	12,0	11,7	11,9	11,6	11,0	11,3
Zakarpatská	9,3	10,2	9,2	8,2	9,6	9,5	10,2	10,6	10,3	9,5	9,7
Zápороžská	8,2	7,9	7,5	7,0	8,8	10,2	10,0	10,1	9,7	9,1	9,8
Ivano-Frankivská	8,9	9,3	8,4	7,8	8,6	8,9	9,0	9,3	8,9	8,2	8,8
Kyjevská	7,9	7,2	6,7	6,4	8,1	6,5	6,8	6,9	6,8	6,3	6,5
Kirovohradská	9,8	9,4	9,2	8,5	11,7	11,9	12,9	13,2	13,0	12,2	13,1
Luhanská*	7,8	7,1	6,9	6,7	11,8	16,6	16,9	17,1	17,3	17,2	17,7
Lvovská	8,4	8,3	8,0	7,5	8,8	8,3	7,8	7,5	7,4	7,1	7,4
Mykolajivská	9,2	8,8	8,4	7,8	9,4	9,2	9,7	9,9	9,8	9,3	9,9
Oděská	6,6	6,4	6,3	5,7	7,0	6,7	6,7	6,8	6,3	6,0	6,9
Poltavská	10,5	9,9	9,2	8,7	11,8	12,4	13,1	13,6	13,1	12,6	13,8
Rovenská	12,5	11,5	10,8	10,3	11,7	11,0	12,1	12,0	11,7	11,2	11,5
Sumská	11,6	10,2	9,6	8,5	10,2	10,6	9,7	9,9	9,8	9,2	9,9
Ternopilská	11,6	11,4	10,8	10,3	12,0	12,0	11,2	11,1	10,9	10,2	11,2
Charkovská	7,7	7,6	7,2	6,8	8,1	7,3	6,3	6,4	6,1	6,3	6,6
Chersonská	9,4	9,8	9,4	9,1	10,2	10,4	11,7	11,8	11,2	10,8	11,9
Chmelnycká	9,6	9,8	9,4	8,7	9,9	10,4	9,4	9,7	9,3	9,0	9,1
Čerkaská	10,8	10,0	9,7	9,5	10,5	10,0	10,4	10,6	10,1	9,7	10,7
Černovická	10,1	9,6	9,3	8,6	10,2	10,5	9,7	9,8	9,3	9,0	10,4
Černihivská	12,0	11,9	11,0	10,3	12,1	11,2	11,8	11,7	11,4	11,1	11,6
Kyjev	6,4	6,1	6,0	5,7	7,2	7,5	6,8	6,6	6,4	6,2	6,4
Krym	6,8	6,6	6,2	6,1	-	-	-	-	-	-	-
Sevastopol	6,6	6,9	6,5	6,3	-	-	-	-	-	-	-

Zdroj: Vlastní zpracování dle Ukrstat.

*Od roku 2014 jsou data uvedena bez zohlednění území, které není kontrolováno Kyjevem.

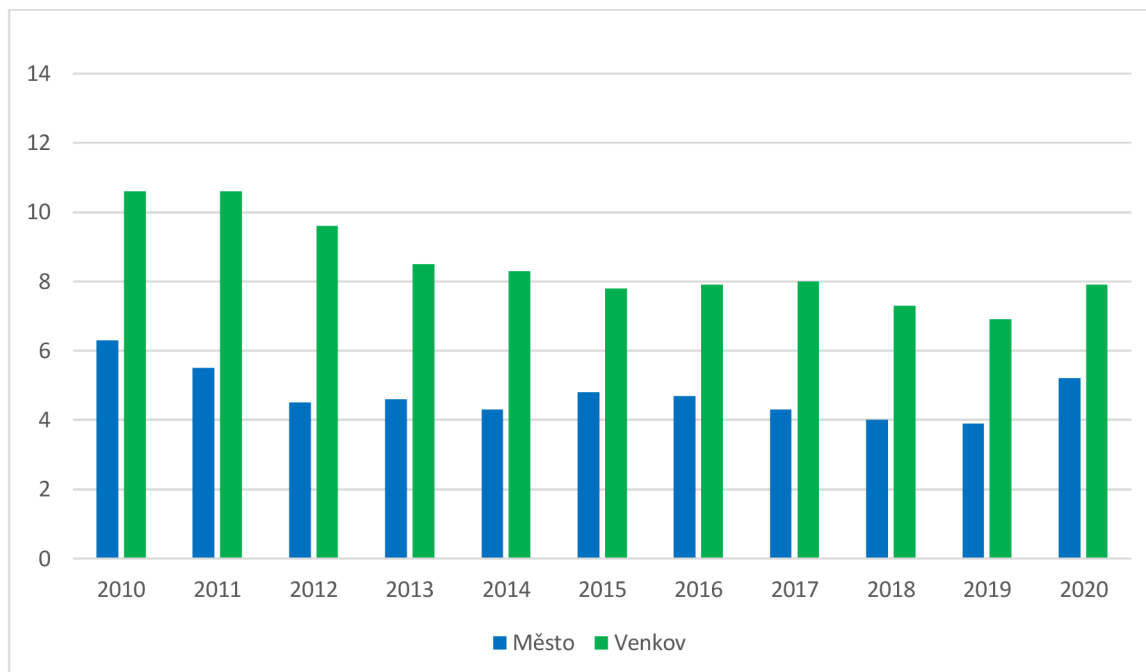

Z tabulky 3 je patrné, že nejvyšší míru nezaměstnanosti trvalé vykazuje Luhanská oblast, která od roku 2014 částečně okupovaná proruskými separatisty. Toto vysvětluje odtok obyvatelstva v dané oblasti, lidé se snaží přestěhovat do jiných ukrajinských měst, aby si tam našli zaměstnání, toto taky vysvětluje to, že nejnižší míru nezaměstnanosti má Kyjev, který klasicky jako hlavní město každé země nabízí větší počet volných pracovních míst a do kterého podle Ukrstatu od roku 2014 přistěhovalo víc než 300 000 osob z okupovaných území Doněcké a Luhanské oblasti. Vysokou míru nezaměstnanosti v Luhanské a Doněcké oblasti lze vysvětlit tím, že dnes v těchto oblastech jsou především vyžadováni lékaři, zdravotnický personál, inženýři, učitelé. Jde však o lidi specifických specializací a výběr uchazečů o zaměstnání je omezený. Dnes v Doněcku nikoho nepřekvapí, když člověk s vyšším vzděláním pracuje jako prodavač, uklízečka anebo osoba, která se stará o seniory. Obrovský podíl na volných místech pro lékaře, zdravotníky a učitele připadá na město Amvrosievka a další obce nacházející se poblíž ruských hranic. Lidé se snadno stěhují žít a pracovat do Ruské federace, kde jsou nabízeny trojnásobně vyšší platy.

Z tabulky 3 vyplývá, že v posledních letech se situace zlepšuje nejrychleji v Chmelnické oblasti: meziročně se počet nezaměstnaných snížil o 23,9 %. Na druhém místě je Kyjev, kde nezaměstnanost klesla o 20,5 %, na třetím Žytomyrská oblast. I když budeme počítat se zvýšením celkové míry nezaměstnanosti v zemi v roce 2020, nezaměstnanost v uvedených oblastech vzrostla jen nepatrně. Negativní dynamika byla zaznamenána v šesti regionech Ukrajiny: v Mykolajivské oblasti se míra nezaměstnanosti zvýšila o 5,9 %, v Luhanské - o 2,5 %, v Sumské - o 1,3 %, v Kirovohradské - o 1,2 %, v Poltavě - o 0,5 %, v Chersonu - o 0,2 %. Nejvíce nezaměstnaných Ukrajinců je přitom stále evidováno v Dněpropetrovské oblasti a Kyjevě – na konci roku 2020 v Dněpropetrovské oblasti podle Ukrstatu bylo evidováno 123 500 nezaměstnaných osob a v Kyjevě 95 300. Je zajímavé to, že spolu s tím, že tyto dvě oblasti mají největší počet nezaměstnaných osob, zároveň tyto regiony trvale vykazují i největší podíl zaměstnaných osob v cele zemi. Je to dáno především počtem celkového obyvatelstva v těchto místech. V těchto oblastech dohromady žije víc než 20% celkové populace Ukrajiny.

Nejmenší počet nezaměstnaných v roce 2020 byl podle Ukrstatu zaznamenán v Zakarpatské oblasti – 5 200 tis pak následuje Černovická – 35 400 a Rovenská – 47 300 osob.

Graf 10: Míra nezaměstnanosti v Ruské federaci ve městech a na venkově 2010-2020 (%).

Zdroj: Vlastní zpracování dle Rosstat.

V Ruské federaci sledujeme opačnou situaci. Na grafu 9 je znázorněna skutečnost, že během sledovaného období nezaměstnanost na venkově skoro o polovinu převyšuje nezaměstnanost ve městech. I když od roku 2017 do roku 2019 celková nezaměstnanost měla klesající charakter, nezaměstnanost na venkově se téměř nezměnila. Vysoká míra nezaměstnanosti na venkově souvisí především s trendem snižování počtu podniků spojených s výrobou a zpracováním zemědělských produktů. Při přechodu Ruska na tržní ekonomiku došlo k hlubokému poklesu zemědělské výroby. Extrémně se zpomalily procesy vytváření nových průmyslových odvětví, zastavila se modernizace a rekonstrukce těch, která za těchto podmínek už fungovala, začalo masivní snižování pracovních míst v zemědělských podnicích.

Neschopnost zemědělských podniků zajistit plnou míru zaměstnanosti a důstojné mzdy vedla v letech 2014-2016 k nárůstu podílu nezaměstnaných na venkově a snížil se i podíl práceschopného obyvatelstva zabývajících se zemědělskou výrobou. Zemědělství od roku 2018 dostává od státu stále menší podporu a stávající podpůrná opatření státu se ukázala jako neefektivní a neschopná zamezit snižování počtu podniků v agrokomplexu. Od roku 2019 začaly venkovské oblasti v Rusku ztrácet obyvatelstvo v produktivním věku, což na jedné straně odráží procesy globalizace a urbanizace, na druhé straně zhoršení životních podmínek na venkově, v důsledku čehož mladí lidé hledají ziskovější využití svých

pracovních dovedností, což způsobuje vyšší míru zaměstnanosti v ruských městech než na venkově.

Aby vláda vyřešila problémy nezaměstnanosti ve venkovských oblastech Ruska, musí věnovat větší pozornost a podporu sektoru zemědělské výroby. Zároveň je nutné zajistit integrovaný přístup k organizaci podniků, které by byly schopné nejen vyrábět zemědělské suroviny ale i produkovat finální produkt připravený ke spotřebě. Přístup zpracovatelského průmyslu a odvětví služeb k zemědělskému výrobcí zajistí především tvorbu pracovních míst na venkově a snížení dopravních nákladů a ztrát při přepravě, zvýší se konkurenceschopnost finálního produktu s vysokou přidanou hodnotou a sníží se jeho náklady. Stabilní rozvoj systému zemědělsko-průmyslového komplexu tak významně ovlivní ekonomický a sociální rozvoj venkovských oblastí, především v oblasti k práci a zaměstnanosti (Demidova, 2019).

Tabulka 4: Míra nezaměstnanosti v jednotlivých regionech Ruské federace.

Federální okruh	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Centrální	3,7	3,2	3,0	3,1	3,1	3,4	3,1	3,2	3,0	3,1	3,1
Jižní	6,2	6,0	5,8	6,1	6,0	6,5	6,3	6,2	5,9	5,8	6,1
Severozápadní	4,0	3,9	3,7	3,7	3,9	4,2	4,2	4,1	4,0	3,9	4,2
Dálněvýchodní	6,9	6,7	6,5	6,5	5,9	5,3	5,1	5,2	4,9	4,7	4,9
Sibiřský	7,1	6,9	6,8	6,7	6,4	7,4	7,2	7,0	6,9	6,6	6,7
Uralský	5,5	5,3	5,2	5,1	6,2	6,0	5,9	5,7	5,3	5,2	5,5
Povolžský	5,8	5,6	5,4	4,6	4,0	4,5	4,6	4,3	4,1	4,0	4,2
Severokavkazský	13,2	13,0	12,3	13,1	10,8	10,6	10,7	11,0	10,8	10,9	11,4

Zdroj: Vlastní zpracování dle Rosstat.

Analýza nezaměstnanosti v kontextu regionů Ruské federace ukazuje na disproporce v rozložení nezaměstnaného obyvatelstva. Z tabulky 4 je vidět že nejnižší úroveň registrované nezaměstnanosti tak byla zaznamenána v Centrálním federálním okruhu – 3,0 % v roce 2018, Severozápadním federálním okruhu – 3,7 % v roce 2013 a Povolžském federálním okruhu – 4,0 % v roce 2019. Nízká míra nezaměstnanosti v těchto federálních okruzích se odráží i v nízkých ukazatelích koeficientu napětí na trhu práce. Hlavním faktorem určujícím nezaměstnanost ve zmíněných okresech je vysoká úroveň jejich ekonomického rozvoje, neboť tyto spolkové okresy mají zavedenou výrobu různých

produktů a velká pozornost je věnována rozvoji technologie a inovací hlavně v IT sféře. V tomto ohledu podniky vykazují zvýšenou poptávku po pracovní síle. Z tabulky je vidět že nejvyšší míra nezaměstnanosti byla podle Rosstatu zaznamenána v Severokavkazském federálním okruhu: v Ingušsku (26,3 %), Čečenské republice (13,7 %) a Karačajsko-čerkeské republice (12,0 %). Během sledovaného období se míra nezaměstnanosti v podstatě nemění a zůstává na vysokých hodnotách oproti jiným regionům Ruské federace.

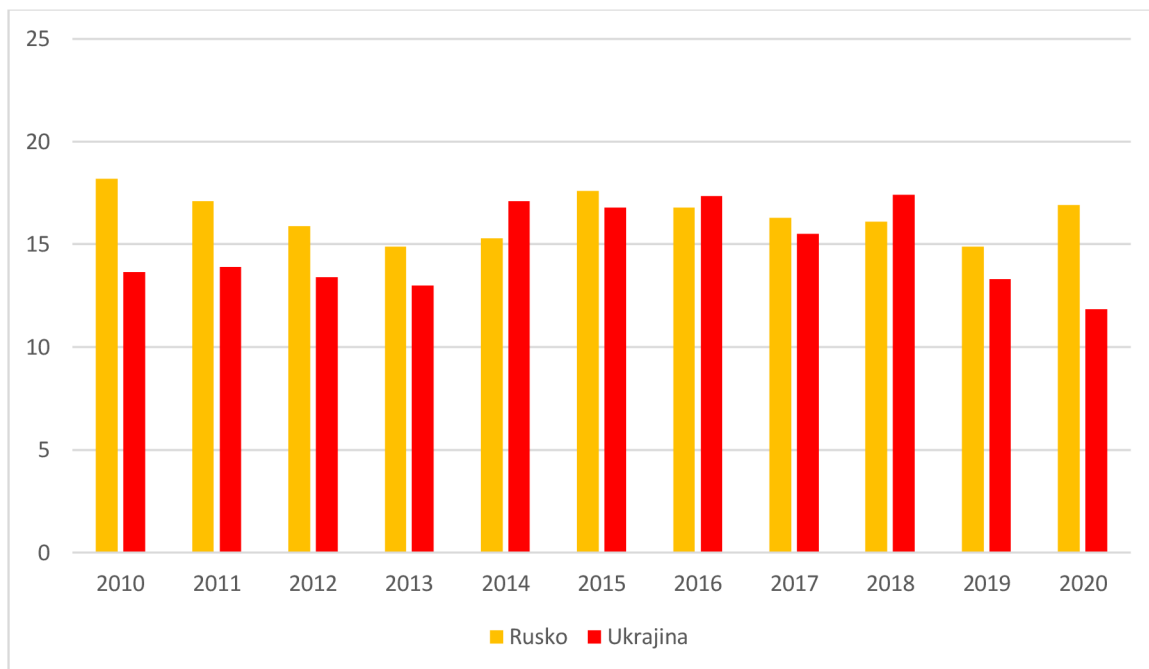
Problém nezaměstnanosti na severním Kavkaze se vysvětluje tím, že největší část absolventů jsou právníci a ekonomové, naopak studentů medicíny je v tomto regionu nedostatek. Tento trend lze vysvětlit tím, že ve struktuře zdravotnictví kraje je vysoká personální fluktuace v důsledku přesunu absolventů medicíny tři roky po ukončení studia do sídel blíže k domovu. Na základě statistických údajů lze říct že existuje nedostatek zdravotnických pracovníků ve federálním okruhu Severního Kavkazu, zejména v Ingušsku, potřeba zdravotníků je velmi vysoká a dosahuje 60 % celkové poptávky. Nejnižší procento nezaměstnanosti mají sociální pracovníci a pracovníci v technických oborech. Jedním z důvodů nezaměstnanosti na severním Kavkaze je nedostatečné financování programů na podporu zaměstnanosti místního obyvatelstva ze strany regionálních úřadů. Tento důvod může být v severokavkazském federálním okruhu zásadní, proto jej řeší i federální centrum, které z federálního rozpočtu vyčleňuje další prostředky na realizaci programů zaměstnanosti obyvatel, které by měly pomoci snížit napětí na trhu práce.

4.3.3 **Nezaměstnanost mládeže**

Vývoj nezaměstnanosti mládeže ve věku 15-29 je znázorněn na grafu 11. Je vidět, že během sledovaného období nezaměstnanost mladých lidí ve věku 15 až 29 let v Rusku převyšuje data z Ukrajiny, na konci sledovaného období je tento rozdíl největší. Je patrné, že nezaměstnanost mládeže má v obou zemích kolísající charakter. V Ruské federaci nezaměstnanost mládeže měla největší hodnoty v roce 2010, kdy po hospodářské krizi v roce 2009 řada podniků byla nucena omezit svou produkci. Tato situace následně vedla k tomu, že firmy nebyly připraveny najímat mladé odborníky. Nejvíce ohroženou nezaměstnaností skupinou v Rusku podle Rosstatu jsou mladí lidé ve věku 15-19 let. Standardním vysvětlením vysoké nezaměstnanosti mladých lidí je obvykle nedostatek pracovních zkušeností mladých lidí, což samozřejmě komplikuje a prodlužuje hledání práce. Problémy, s nimiž se mladí lidé potýkají při hledání zaměstnání se slušným platem a při samotném hledání zaměstnání, často sdílejí se staršími lidmi. Ti posledně jmenovaní mají také podobné

potíže, i když z jiných důvodů. Nicméně míra nezaměstnanosti mezi staršími občany je poměrně nižší.

Graf 11: Nezaměstnanost mládeže v Ruské federaci a na Ukrajině 2010-2020 (15 -29 let, %).

Zdroj: Vlastní zpracování dle Rosstat a Ukrstat.

Míra nezaměstnanosti obyvatel do 29 let výrazně převyšuje ostatní věkové skupiny v obou zemích. Vysoká míra nezaměstnanosti mladých lidí je však na trhu práce ve většině zemí světa samozřejmostí. Epidemiologická krize vedla v roce 2020 ke zvýšení nezaměstnanosti mládeže v Rusku tuto skutečnost můžeme sledovat na grafu 11. V prvních měsících pandemie je tento růst spojen s úbytkem zaměstnanců ve firmách, nejvíce postižených krizí (stravování, cestovní ruch, nepotravinářský obchod, sport), kde je podíl mladých lidí mezi pracujícími tradičně vysoký. Firmy ve většině odvětví omezily najímání nových zaměstnanců, což také výrazně zkomplikovalo situaci těch, kteří nemají odslouženou praxi. Přesto podle Rosstatu se do září postavení mladých lidí na trhu práce prakticky vrátilo na předkrizovou úroveň. Druhá vlna koronaviru podle statistik Rosstatu nevedla ke zhoršení situace na trhu práce v Rusku, můžeme tedy hovořit o stabilizaci pozice mladých lidí do konce roku 2020. Úplně opačnou situaci můžeme sledovat na Ukrajině kde nezaměstnanost mládeže se nejen nevzrostla ale naopak oproti roku 2019 klesla o necelých 1,5%, je pravda, že během koronavirové krize, když všechna velká města na Ukrajině byla částečně nebo

úplně uzavřena, osoby ve věku 15-29 let byly mezi první kdo přišly o svou práci, spolu s tím ale hrozně začalo růst odvětví spojené s dodáváním různých výrobků, zboží a jídla, ve kterém bylo docela snadné získat práci kvůli absence vysokých požadavků pro nastup do práce, zároveň byla poptávka po pracovní síle v tomto odvětví obrovská. Jak už bylo zmíněno předtím na Grafu 11 je vidět, že nezaměstnanost mládeže obecně na Ukrajině je nižší, to může být spojeno s několika faktory, prvním je hospodářská politika, kterou provádí ukrajinská vláda, například:

- Legislativně stanoveny povinnosti státu zajistit práce schopné mládeži první zaměstnání na dobu nejméně dvou let.
- Ukrajinský zákon „O podpoře sociální integrace a rozvoje mládeže“ upravuje problematiku zajištění zaměstnání mládeže, vytvoření na Ukrajině center práce pro mládež, center pro podnikání mládeže, podnikatelských inkubátorů za účelem realizace programů přípravy mladých lidí na podnikatelskou činnost, poskytování informačních a poradenských služeb (zakon.rada.gov.ua [online] citace z dne 15.02.2022).
- Místní samosprávy mohou zřídit peněžní příspěvek za registraci podniků vytvořených mladými občany a mládežnickými veřejnými organizacemi, realizovat vzdělávací a rekvalifikační programy pro mladé lidi, kteří podnikají, a to i v zahraničí. (zakon.rada.gov.ua [online] citace z dne 15.02.2022).

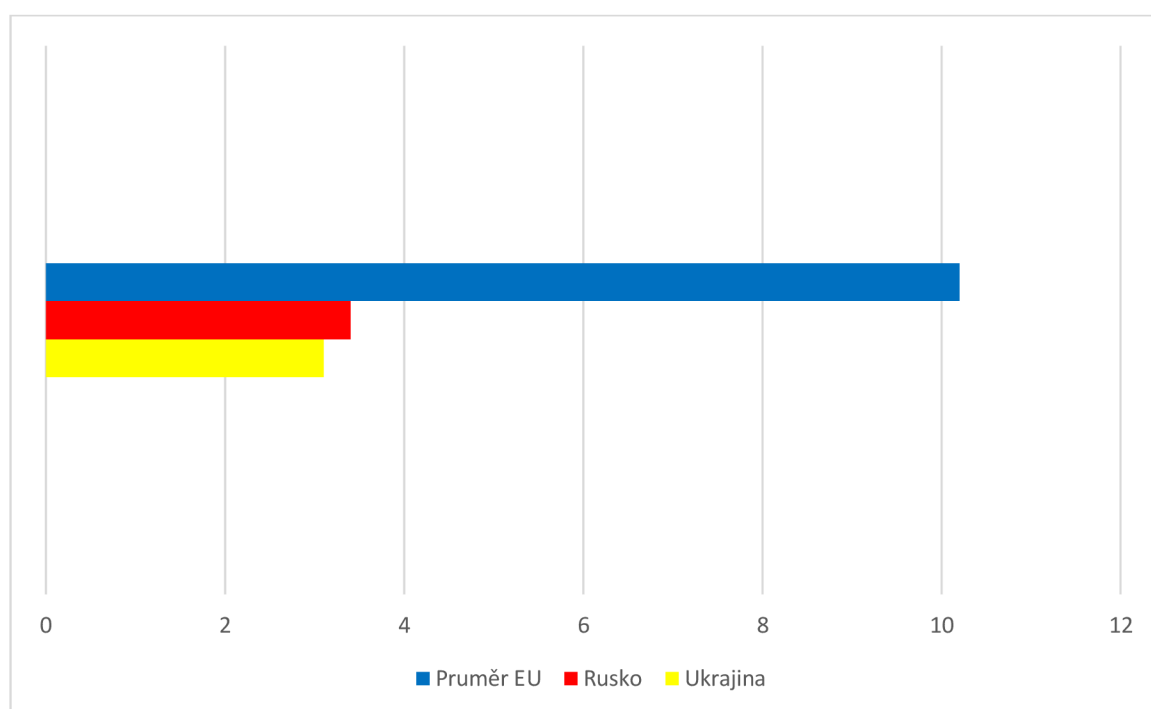
Druhým faktorem je skutečnost že, podle ministerstva sociální ochrany, více než 15 % mladých lidí ve věku 15-29 let je zaměstnáno v neformálním sektoru ekonomiky. Pokud by Ukrajina měla přísnější pravidla upravující vztah mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, jako v mnoha zemích EU, byli by tito lidé taky nezaměstnaní.

Za třetí, na Ukrajině může být snazší najít práci než v Evropské unii, ale mzdy budou nižší. Například průměrná mzda na Ukrajině je poměrně nízká, v prosinci roku 2021 se pohybovala kolem 660 dolarů měsíčně (12 900kč), zatímco minimální mzda dosahuje sotva 230 dolarů měsíčně (4950kč) (minfin.com.ua [online] citace z 15.02.2022). To znamená že ukrajinské platy jsou ječnými z nejnižších v Evropě. V zemích s relativně nízkými mzdami, nízkou ochranou práv zaměstnanců a slabými odbory, k nimž Ukrajina patří, jsou náklady na přijetí nového zaměstnance pro zaměstnavatele velmi nízké, což je dalším vysvětlením vyšší míry zaměstnanosti mladých lidí na Ukrajině.

Odhady nezaměstnanosti mládeže obvykle zahrnují dva faktory: vysoký podíl této věkové skupiny mezi všemi nezaměstnanými a samotnou vysokou míru nezaměstnanosti

obecně. Je však třeba vzít v úvahu i další ukazatele. Skutečnost, že každý třetí nezaměstnaný ruský a ukrajinský občan je mladší 30 let není sama o sobě problémem, protože strukturu nezaměstnaných lze určovat demografickou strukturou obyvatelstva – čím více mladých lidí na trhu práce, tím vyšší podíl nezaměstnaných. Tento ukazatel neumožňuje posoudit postavení mladých lidí na trhu práce a často je v rozporu s ostatními ukazateli. Například podle Eurostatu v České republice s výrazně nižším podílem mladých lidí mezi nezaměstnanými (14 %) je průměrná doba hledání práce třikrát vyšší – 9 měsíců.

Graf 12: Průměrná doba hledání práce mezi mládeží (měsíců)

Zdroj: Vlastní zpracování dle Urkstat, Rosstat a Eurostat.

4.3.4 Politika nezaměstnanosti ve vybraných zemích

Boj proti nezaměstnanosti je pro většinu států nejvyšší prioritou, jejíž úspěšné řešení závisí na blahu celé společnosti. Naštěstí si politici i sociologové uvědomují, že je lepší řešit příčiny než následky. Pokud se ukáže, že boj s nezaměstnaností je neúčinný, táhne se tento fenomén jako lavina s nejrůznějšími krizovými situacemi. Protože neexistuje jediný způsob, jak se vypořádat s nezaměstnaností, je třeba k řešení tohoto problému použít různé metody. V Ruské federaci a na Ukrajině politika nezaměstnanosti má podobný charakter a skoro stejné nástroje.

K pasivním metodám boje proti nezaměstnanosti v Rusku a na Ukrajině patří vyplácení sociálních dávek, jako jsou: podpora v nezaměstnanosti, stipendia v době odborné přípravy, rekvalifikace a další vzdělávání ve vedení státní agentury služeb zaměstnanosti, materiální pomoc. Jednou z nejdůležitějších metod snižování nezaměstnanosti je vytváření nových pracovních míst - ekonomický systém, který vytváří další počet pracovních míst, si klade za úkol zvýšit množství sociálního produktu a tím ve větší míře uspokojit materiální potřeby obyvatel, podporuje a rozvíjí především malé podniky. Problém je v tom, že ne každý je schopen otevřít a řídit svůj vlastní podnik. Kromě toho je v Rusku docela obtížné vytvořit si vlastní podnikání. K tomu potřebujete alespoň počáteční kapitál. V současné době je v tomto směru podpora ze strany státu zbytečná.

Frikční nezaměstnanost v Rusku klesá díky lepší informační podpoře trhu práce. V Rusku tuto funkci vykonává služba zaměstnanosti. Shromažďuje informace od zaměstnavatelů o stávajících volných pracovních místech a sděluje je nezaměstnaným. K zaměstnanosti přispívají i personální služby a agentury, periodika pro hledání zaměstnání. Snižování strukturální nezaměstnanosti nejvíce napomáhají programy profesních rekvalifikací. Výsledkem těchto typů programů je pracovní síla, která nejlépe vyhovuje dostupným pracovním místům. Tohoto úkolu je dosaženo programem odborného vzdělávání, informacemi o pracovních místech. Programy odborného vzdělávání poskytují jak při zaměstnání, tak institucionální školení pro nezaměstnané, mladé a starší pracovníky, jejichž profese se stala zastaralou. Tyto programy provádí služba zaměstnanosti.

V Ruské federaci stejně jako na Ukrajině pro boj s nezaměstnaností je taky využíván systém veřejně prospěšných prací, v rámci, kterých jsou poskytována pracovní místa nezaměstnaným. V počtu nezaměstnaných, účastnících se systému veřejně prospěšných prací, dochází v období 2010 až 2018 k sestupné tendenci o 29,4 % v Ruské federaci a o 27,1% na Ukrajině.

5 Výsledky a diskuse

Na začátku období 2010-2020 ekonomika obou zemi byla postížena hospodářskou krizí, ale už od roku 2011 můžeme sledovat zvýšení ukazatelé HDP a celkového stavu ekonomiky jak v Ruské federaci, tak na Ukrajině. Růst HDP v daných zemích můžeme sledovat až do roku 2013, pak následuje prudký pokles ekonomik v důsledku válečného konfliktu mezi státy a anexi Krymu Ruskem. Na Ukrajině tento pokles byl vyvolán především tím, že stát přišel o významnou část území, která hrála značnou roli na podílu HDP. V Rusku tento pokles byl způsoben zavedením sankcí v reakci na anexe Krymu a zákazem na dovoz a vyvoz určitého typu zboží.

Během sledovaného období míra inflace na Ukrajině výrazně převyšuje míru inflace v Rusku, a to i v období 2010-2013 kdy byl zaznamenán růst HDP. Největší hodnotu dosahuje míra inflace na Ukrajině v roce 2015, kdy činila 48 % což je skoro 4krat větší než v Rusku za stejné období. Od roku 2017 dochází v obou zemích k poklesu míry inflace, bylo to ve větší míře způsobeno nízkými cenami na energetickém trhu.

Díky svému geografickému položení a společné minulosti tyto státy měli rozsáhlou síť zahraničních vztahu. Od roku 2000 až do roku 2013 zahraniční obchod mezi Ruskou federací a Ukrajinou činil v průměru 45 miliard dolarů ročně. Rusko dováželo z Ukrajiny především zemědělskou produkci a železnou rudu. Ukrajina pak kupovala od Ruska ropu, plyn a uhlí. Je důležité si uvědomit, že závislost Ukrajiny na ruském exportu je větší než závislost Ruska na ukrajinském. Když v roce 2014 došlo ke zhoršení vztahu mezi státy, Ukrajina se rozhodla omezit dovoz z Ruské federace na nezbytné minimum. V tomto smyslu můžeme říct, že Ukrajina víc ztratila, než dostala, protože ceny na evropském trhu oproti ruskému byl vyšší, ale zároveň se zvýšila kvalita dodávaných surovin a potravin.

Nezaměstnanost v daných zemích má značné postavení mezi nejvýznamnější problémy ekonomiky. V obou zemích míra nezaměstnanosti je výrazně vyšší než průměr mezi státy Evropské unie. Je to způsobeno zejména politickou situací a nedostatečnou podporou a snahou států zavést efektivnější způsoby boje proti nezaměstnanosti.

Na Ukrajině je míra nezaměstnanosti vyšší než v Rusku, v průměru 9 % oproti 5 %. Největší růst míry nezaměstnanosti v obou zemích připadá na období 2014- 2018, pak do roku 2020 můžeme sledovat mírné zlepšení situace na trhu práce. V roce 2020 ale dochází k nárůstu míry nezaměstnanosti na hodnoty které byly zaznamenány v období 2014- 2018. Je

pochopitelné že tento nárůst nezaměstnaných byl spojen s pandemií koronaviru, během které většina lidí ztratila své zaměstnání.

Je patrné, že na Ukrajině je nezaměstnanost skoro o 2krát nižší na venkově než ve městech. To může být spojeno s tím, že v poslední době se ukrajinská vláda snaží různými způsoby podpořit rozvoj venkovních oblastí pomocí zavedení zemědělských programů a podpor pro začínající zemědělce. V Ruské federaci je situace úplně opačná, vzhledem k tomu, že během posledních 20 let se zemědělský sektor ekonomiky Ruska nachází v úpadku, velké množství zemědělských podniků se musely uzavřít úplně nebo omezit svou produkci. V Ruské federaci také sledujeme odtok mladých lidí do velkých měst, což také vede k poklesu zaměstnanosti na venkově.

Mezi regiony, kde je největší míra nezaměstnanosti na Ukrajině patří dlouhodobě Doněcka a Luhanská oblast. V důsledku válečného konfliktu museli místní obyvatelé odejít do regionu, které se nachází pod kontrolou ukrajinské vlády, tím je také možné vysvětlit to, že nejnižší míru nezaměstnanosti vykazuje hlavní město Kyjev a to 5 %.

V Ruské federaci největší podíl nezaměstnaných osob sledujeme v Severokavkazském federálním okruhu. Především v Ingušské a Karačajevo-čerkeské republice. Naopak nejnižší míru nezaměstnanosti vykazuje Centrální federativní okruh a Hlavní město Moskva.

6 Závěr

Problém nezaměstnanosti je jedním ze zásadních ve vývoji a fungování lidské společnosti. Nezaměstnanost je jev charakteristický pro fázi zbožní výroby. Přejít na tržní ekonomiku nevyhnutelně způsobuje výrazný nárůst míry nezaměstnanosti, o čemž svědčí zejména zkušenosti východoevropských zemí, které prošly nebo procházejí vývojem tržních vztahů. Nezaměstnanost je předurčena různými faktory: vědecký a technologický pokrok způsobuje snížení především manuálních pracovníků; strukturální změny v ekonomice způsobují pokles počtu lidí zaměstnaných v určitých odvětvích; zvýšení produktivity práce vede i k poklesu počtu zaměstnanců; redukci živé práce napomáhá působení zákona ekonomie času. V souvislosti se zhoršujícími se ekonomickými problémy jsou uzavřena i některá odvětví, která znečišťují životní prostředí. To vše jsou objektivní faktory, které se odehrávají ve všech zemích bez ohledu na jejich ekonomický systém. Nezaměstnanost, jak dokládají mnohé sociologické a sociálně psychologické studie, má extrémně negativní sociální důsledky pro společnost jako celek, její jednotlivé skupiny a vrstvy, pro rodiny, pro každého člověka. Mezi všechny tyto důsledky patří nárůst úmrtí na srdeční choroby, nárůst počtu sebevražd a vražd, počet pacientů v psychiatrických léčebnách, zhoršení rodinných vztahů, nárůst kriminality atd.

V dnešní době v Ruské federaci a na Ukrajině existuje celá řada faktorů, které ovlivňují nezaměstnanost, mezi nejdůležitější je možné vyčlenit například to, že obě tyto země byly součástí Sovětského svazu, a to znamená, že byly i součástí sovětského hospodářství, jehož charakteristickým rysem byl nadměrný počet výrobních zaměstnanců (včetně pomocných a řídicích) podniků. Sovětské podniky ve srovnání s podobnými profily a objemem výroby v západních zemích zaměstnávaly dvakrát až třikrát více pracovníků. Přítomnost přebytečného personálu brzdila zavádění nových zařízení a technologií šetřících práci, brzdila růst produktivity práce. Na druhou stranu, nutnost platit za propuštěné pracovníky neoprávněně zdražovala výrobu s následným oslabením konkurenceschopnosti vyráběného zboží. Přítomnost nadměrného počtu pracovních míst znamenala umělý nedostatek pracovních sil a podkopávala pracovní kázeň, přispěla k rozsáhlému „rozptylování“ v odměňování pracovníků a potlačovala jejich motivaci dělat lepší práci.

Tato situace byla založena zaprvé na skutečnosti, že ekonomická oddělení a ředitelé sovětských podniků se řídili hluboce zakořeněným dogmatem ekonomické teorie o zásadní neslučitelnosti socialismu a nezaměstnanosti; za druhé, skutečnost, že přebytek práce se

ukázal být prakticky užitečný pro službu podniku, uložené mu různé správní povinnosti, které nesouvisí s povahou jeho činnosti: účast na sklizni, při zajišťování bezpečnosti výrobků na základnách, při výstavbě sociálních a kulturních zařízení, při úklidu ulic atd. Konečně, a to je asi to nejdůležitější, přebytek personálu by se dal úspěšně využít k tradičnímu spěchu ke splnění požadovaného plánu na samém konci měsíce, čtvrtletí či roku. Po mnoho let tedy existovala stabilní a velmi masivní skrytá nezaměstnanost. Ředitelé státních podniků jsou dodnes často nakloněni snášet přítomnost nadbytečných zaměstnanců. Jiná věc jsou soukromí vlastníci, kteří přebírají kontrolu nad podniky v důsledku jejich privatizace: snaží se mít optimální počet zaměstnanců, tzn. možná méně. Tímto důvodem nezaměstnanosti je tedy to, že samotný fakt přechodu k soukromému vlastnictví a tržním principům hospodaření znamená vytlačení do řad nezaměstnaných značné masy lidí, kteří byli nezaměstnaní dříve, ale formou neotevřenou, jako nyní, ale skrytou.

Druhý důvod spočívá v přechodu na tržní kritéria pro hodnocení managementu podniků, která odhaluje selhání mnoha z nich, protože se nemohou přizpůsobit reálné poptávce podle typu produktu, jeho sortimentu, kvality a ceny. Je stěžejí reálně privatizovat takové podniky běžným způsobem, bude nutné je nejprve sanovat a poté prodat jako celek fyzickým nebo právnickým osobám, které jsou ochotné a schopné splatit své dluhy a produktivně investovat. Je zřejmé, že tito noví vlastníci budou riskovat, že se jimi stanou, pouze pokud budou mít možnost zbavit se zbytečného personálu. A to je další zdroj, který zvyšuje nezaměstnanost.

Problém nezaměstnanosti je tedy v moderní ruské a ukrajinské společnosti velmi významný. Údaje o registrované nezaměstnanosti jak v Rusku, tak na Ukrajině nemohou sloužit jako ukazatel pravdivosti míry nezaměstnanosti v zemi a být základem pro rozvoj politiky nezaměstnanosti. Parametry nezaměstnanosti stanovené na základě výběrových šetření mezi obyvatelstvem o problémech zaměstnanosti také nesou významný moment zkreslení skutečné situace vzhledem ke specifickým těmto průzkumům. Pro posouzení stavu nezaměstnanosti v Rusku a na Ukrajině je nutné posoudit její skutečný rozsah, s přihlédnutím ke skryté nezaměstnanosti, která se hromadí, protože časem, nevyhnutelně přechází v otevřenou nezaměstnanost. Aby bylo možné určit míru nezaměstnanosti, měla by být provedena přesná diagnóza stavu skutečné nezaměstnanosti pomocí oficiálních statistik a výsledků speciálních studií, včetně sociologických. Aby se však vyřešil problém nezaměstnanosti, je nutné s ní bojovat, ale provádět efektivní sociální řízení zaměstnanosti obyvatelstva na základě realizace aktivní politiky zaměstnanosti. V sociální politice by měl

být jako hlavní cíl prevence masové nezaměstnanosti, kterou zajišťuje především normální fungování společnosti, její evoluční vývoj. Služby zaměstnanosti na všech úrovních potřebují široké nasazení práce v oblasti profesního poradenství s mladými lidmi, aby je připravily na budoucí zaměstnání na rozvíjejícím se trhu práce. Je nutné rozšířit síť školících středisek pro odborný výcvik, rekvalifikace a zvyšování kvalifikace propuštěných pracovníků a nezaměstnaných občanů.

7 Seznam použitých zdrojů

Literatura:

BRČÁK, J. SEKERKA, B. STARÁ, D. *Makroekonomie – teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.

KLIKOVÁ, C. KOTLÁN, I. *Hospodářská a sociální politika*. 5. Vydání. Ostrava: Nakladatelství Institut vzdělávání SOKRATES, 2019. ISBN 978-80-87291-23-8.

JÍROVÁ, H. *Trh práce a politika nezaměstnanosti*. Praha: Vysoká škola ekonomická, Národohospodářská fakulta, 1999. ISBN 80-7079-635-9.

HELÍSEK, M. *Makroekonomie pro bakalářské studium*. CSc. 1996. ISBN 80-901801-5-9.

JUREČKA, V. a kol. *Makroekonomie*. 2. Vydání. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0251-8.

JUREČKA, V. a kol. *Mikroekonomie*. 3. Rozšířené vydání. Praha: Grada, 2018. ISBN 802-71-2126-4.

HOLMAN, R. *Makroekonomie. Středně pokročilý kurz*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7179-861-3.

HOLMAN, R. *Ekonomie*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-278-6.

ERMOLAJEVA, S. *Rynek truda – uchebnoje posobije*. Ekaterinburg: Uralsky federalny universitet, 2015. ISBN 978-5-7996-1393-8.

LIŠKA, V. a kol. *Makroekonomie*. 2. vydání. Průhonice: Professional publishing, 2004. ISBN 80-86419-54-1.

SAMUELSON, P. NORDHAUS, W. *Ekonomie*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1991. ISBN 80-205-0192-4.

SCHILLER, B. *Mikroekonomie dnes*. Brno: Computer press, 2004. ISBN 80-251-0109-6.

TULEJA, P. *Analýza pro ekonomy*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1801-6.

KORNEJCHUK, B. *Ekonomika. Rynek truda*. Moskva: Jurajt, 2019. ISBN 978-5-534-11413-3.

PAVELKA, T. *Makroekonomie - základní kurz* 3. Vydání. Slaný: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-58-4.

MACH, M. *Makroekonomie pro inženýrské studium. Druhá část*. Slaný: Melandrium, 1998. ISBN 80-86175-04-09.

SOUKUP, J. POŠTA, V. NESET, P. PAVELKA, T. DOBRYLOVSKÝ, J. *Makroekonomie 2. Aktualizované vydání*. Praha: Management press, 2016. ISBN 978-80-7261-219-2.

SIROVÁTKA, T. MAREŠ, P. *Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2003. ISBN 80-210-3048-8.

Internetové zdroje:

ADVANTOUR.COM: Puteshestvije v Rossiju [online]. Copyright © 2001 — 2022 [cit. 10.02.2022]. Dostupné z: <https://www.advantour.com/rus/russia/>

APD-UKRAINE.DE: Agrobiznes Ukrajiny [online]. 2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: http://apd-ukraine.de/images/20_Agrarsektor.pdf

COUNTRYMETERS.INFO: Naselenije Ukrajiny [online]. 2022 [cit. 09.02.2022]. Dostupné z: <https://countrymeters.info/ru/Ukraine>

EC.EUROPA.EU: Unemployment statistics [online]. 03.03.2022 [cit. 09.02.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Unemployment_statistics#Youth_unemployment

EPRAVDA.COM.UA: Zanjataja i bednaja, ili v chem otlichije ukrajinskou molodezji ot evropejskou [online]. © 2005-2022 [cit. 09.02.2022]. Dostupné z: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2016/02/23/582622/>

ECSOCMAN.HSE.RU: Kryminalnoje lico bezroboticy [online]. 1998 [cit. 02.02.2022]. Dostupné z: <https://ecsocman.hse.ru/data/284/688/1217/021.LOOKASHOVA.pdf>

GKS.RU: Zanjatost i bezrobotica v Rossijskou federacii [online]. 2022 [cit. 27.02.2022]. Dostupné z: https://gks.ru/bgd/free/b04_03/IssWWW.exe/Stg/d02/77.htm

GEOGRAPHYOFRUSSIA.COM: Geograficheskoe polozhenije Rossii [online]. 2022 [cit. 09.02.2022]. Dostupné z: <https://geographyofrussia.com/geograficheskoe-polozhenie-rossii/>

IMF.ORG: Country data Ukraine [online]. 2022 [cit. 14.02.2022]. Dostupné z: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR>

IMF.ORG: Country data Russia [online]. 2022 [cit. 14.02.2022]. Dostupné z: <https://www.imf.org/en/Countries/RUS>

INDEX.MINFIN.COM.UA: Srednaja zarabotnaja plata [online]. 2022 [cit. 15.02.2022]. Dostupné z: <https://index.minfin.com.ua/labour/salary/average/2021/>

INDEX.MINFIN.COM.UA: Riven bezrobittja v Ukrajině [online]. 2022 [cit. 24.02.2022]. Dostupné z: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/>

KIEVVLAST.COM.UA: Za proshlyi god naselenie Kieva sokratilos bolshe chem na 5 tysyach [online]. 2022 [cit. 24.02.2022]. Dostupné z: <https://kievvlast.com.ua/news/za-proshlyj-god-naselenie-kieva-sokratilos-bolee-chem-na-5-tysyach>

ROSSTAT.GOV.RU: Trud i zanjatost v Rossii 2021 [online]. Moskva 2021 [cit. 10.02.2022]. Dostupné z: https://rosstat.gov.ru/storage/mediabank/Trud_2021.pdf

ROSSTAT.GOV.RU: Trud i zanjatost v Rossii 2019 [online]. Moskva 2019 [cit. 11.02.2022]. Dostupné z: https://rosstat.gov.ru/storage/mediabank/Trud_2019.pdf

ROSSTAT.GOV.RU: Trud i zanjatost v Rossii 2017 [online]. Moskva 2019 [cit. 11.02.2022]. Dostupné z: https://www.gks.ru/free_doc/doc_2017/trud_2017.pdf

ROSSTAT.GOV.RU: Trud i zanjatost v Rossii 2015 [online]. 2015 [cit. 11.02.2022]. Dostupné z: https://gks.ru/bgd/regl/B15_36/Main.htm

ROSSTAT.GOV.RU: Trud i zanjatost v Rossii 2011 [online]. 2011 [cit. 12.02.2022]. Dostupné z: https://gks.ru/bgd/regl/B11_36/Main.htm

ROSSTAT.GOV.RU: Moskva v cifrach [online]. 24.08.2021 [cit. 09.02.2022]. Dostupné z: <https://rosstat.gov.ru/folder/313/document/131933>

RIA.RU: Ukrajinskije tovary navodnajut rossijskij rynek [online]. 09.02.2022 [cit. 15.02.2022]. Dostupné z: <https://ria.ru/20220209/tovarooborot-1771776009.html>

RAMA.COM.UA: V chem sut problemy migratsii molodezhi [online]. 20.09.2019 [cit. 17.02.2022]. Dostupné z: <https://rama.com.ua/chem-sut-problemyi-migratsii-molodezhi-avtoritetnoe-mnenie-maksa-polyakova/>

RBC.RU: Estestvennaja ubyl naselenija Rossii za god prevvsila 1 million chelovek [online] 28.01.2022 [cit. 09.02.2022]. Dostupné z: <https://www.rbc.ru/economics/28/01/2022/61f3bbaa9a794767f04fdaa7>

STUDREF.COM: Ravnovesije na rynke truda [online]. 2017-2022 [cit. 25.01.2022]. Dostupné z: https://studref.com/361105/ekonomika/ravnovesie_rynke_truda

UKRSTAT.GOV.UA: Ekonomichna aktivnist naselennja Ukrainy [online]. Kyjev 2019 [cit. 15.02.2022]. Dostupné z: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/07/zb_EAN_2018.pdf

UKRSTAT.GOV.UA: Demografichna ta socialna statistika/ Rynok praci/ Zajnjatist ta bezrobitnja [online]. 04.01.2022 [cit. 15.02.2022]. Dostupné z: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/rp.htm

UKRSTAT.GOV.UA: Zajnjatist naselenna za stattju typom miscevoli ta vikovymi grupami [online]. 25.06.2021 [cit. 15.02.2022]. Dostupné z: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/rp/eans/eans_u/arch_znsmv_u.htm

FINCLUB.NET: Natsbank nazval 5 osnovnykh problém rynku truda [online]. 28.05.2020 [cit. 17.02.2022]. Dostupné z: <https://finclub.net/news/natsbank-nazval-5-osnovnykh-problem-rynka-truda-v-ukraine.html>

NONEWS.CO: Rejting stran po VVP [online]. Copyright © 2014-2022 [cit. 11.02.2022]. Dostupné z: <https://nonews.co/directory/lists/countries/gdp>

TPG.UA: Vse o strane Ukrajina [online]. © 2017 [cit. 09.02.2022]. Dostupné z: <https://www.tpg.ua/ru/country/tab-country/?ct=93fa60a44ccd569311e312eccf773dd6>

WORLDBANK.ORG: Inflation, consumer prices (annual %) - Russian Federation [online]. 2022 [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=RU>

WORLDBANK.ORG: Inflation, consumer prices (annual %) – Ukraine [online]. 2022 [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=UA>

WORLDBANK.ORG: Population, total – Ukraine [online]. 2022 [cit. 26.02.2022]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=UA>

ZAKON.RADA.GOV.UA: Zakon Ukrajiny pro sprujannja socialnomu stonovlennju ta rozvytku molodi v Ukrajine [online]. 22.05.2021 [cit. 15.02.2022]. Dostupné z: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12#Text>